

T.C.

**RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**OKUL-ÜNİVERSİTE İŞBİRLİĞİ İLE LİSE SON SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ YÖNELİMLERİNİN
BELİRLENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Cihat UNSUR

**RİZE
2019**

T.C.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

**OKUL-ÜNİVERSİTE İŞBİRLİĞİ İLE LİSE SON SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ YÖNELİMLERİNİN
BELİRLENMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Cihat UNSUR

Dr. Öğr. Üyesi Fazilet TAŞDEMİR
Danışman

RİZE
2019

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında, Cihat UNSUR tarafından hazırlanan *Okul-Üniversite İşbirliği İle Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Yönelimlerinin Belirlenmesi* başlıklı bu çalışma, tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından [Yüksek Lisans Tezi] olarak kabul edilmiştir.

Başkan: _____(Unvanı, Adı ve Soyadı, İmza, Kabul/Red)_____

Üye: _____(Unvanı, Adı ve Soyadı, İmza, Kabul/Red)_____

Üye: _____(Unvanı, Adı ve Soyadı, İmza, Kabul/Red)_____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

___/___/___

İmza

(Unvanı, Adı ve Soyadı)

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tezdeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı bildiririm. İfade ettiklerimin aksi ortaya çıktığında ise her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

.../.../....

Cihat UNSUR

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması lise son sınıf öğrencilerinin mesleki yönelimlerinin ne kadar gerçekçi olduğunu belirlemek için yapılmıştır.

Bu çalışmanın sonuçlanmasında benden fazla gayret sarf eden, beni benden fazla düşünen fikirlerine ve düşüncelerine saygı duyduğum, odasına her gidişimde geri çevirmeyen gelebilirsin Cihat diyerek fikirlerini ifade eden ve sabırla beni dinleyen; saygıyı hak eden hocam Dr. Öğr. Üyesi Fazilet TAŞDEMİR'e emeklerinden dolayı sonsuz teşekkür ederim.

Benim bu enstitüde olmamı sağlayan örnek aldığım eğitim fakültesi dekanı Prof. Dr. Mehmet KÜÇÜK'e çok teşekkür ederim. Yüksek lisans serüveninde yola çıktığımda bana yol gösteren referans olan saygı duyduğum Dr. Öğr. Üyesi Nilüfer AS'a desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Ana Bilim Dalı Başkanı Doç. Dr. Cem TOPSAKAL'a destekleri ve fikirleri için teşekkür ederim.

Bu çalışma süresince desteğini esirgemeyen sabırla dinleyen sevgili eşim Hatice BULUT UNSUR'a teşekkür ederim.

Her daim yanımda hissettiğim annem ve babama, yüksek lisans eğitimi süresince zaman ayıramadığım güzel yavrum Ömer Talha UNSUR'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER	Sayfa No
TEZ ONAY SAYFASI	2
ETİK BEYAN	3
ÖNSÖZ	4
İÇİNDEKİLER	5
ÖZET	7
ABSTRACT.....	8
TABLO LİSTESİ.....	9
GİRİŞ	10
PROBLEM.....	10
AMAÇ	13
ÖNEM.....	13
SAYILTILAR.....	14
SINIRLILIKLAR.....	15
TANIMLAR	15

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	16
1.1.MESLEK	16
1.2.MESLEK SEÇİMİ VE ÖNEMİ	18
1.3.MESLEK SEÇİMİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER.....	19
1.3.1.Meslek Seçiminde Aile Çevresinin Etkisi	20
1.3.2.Meslek Seçiminde Okul Çevresinin Etkisi	21
1.3.3.Meslek Seçiminde Dış Çevrenin Etkisi	21
1.3.4.Meslek Seçimini Etkileyen Bireysel Özellikler	21
1.3.4.1.Yetenekler	22
1.3.4.2.İlgiler	22
1.3.4.3.Kişilik.....	22
1.3.4.4.Benlik	23
1.4.MESLEĞE YÖNLENDİRME.....	25
1.4.1.Okullarda Mesleğe Yönlendirme	26

	Sayfa No
1.5.AVRUPA ÜLKELERİNDE MESLEKİ REHBERLİK	28
1.6.AVRUPA ÜLKELERİ İLE TÜRKİYE’NİN MESLEKİ REHBERLİK HİZMETLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	30
1.7.MESLEKİ GELİŞİM SÜREÇLERİ	31
1.8.MESLEKİ GELİŞİM KURAMLARI.....	33
1.8.1.Ginzberg’in Mesleki Gelişim Kuramı.....	34
1.8.2.Super’in Benlik Kuramı	36
1.8.3.Holland’ın Kişilik Kuramı	37
1.8.4.Roe’nin İhtiyaç Kuramı	39
1.9.MESLEKİ OLGUNLUK.....	39
İKİNCİ BÖLÜM	
2.1.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	41
2.1.1.Yurt İçinde Yapılan İlgili Araştırmalar.....	41
2.1.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	45
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
YÖNTEM	47
3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ	47
3.2.EVREN	47
3.3.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	53
3.3.1.Kişisel Bilgi Formu (Ek 1).....	53
3.3.2.Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Ek 3).....	53
3.4.VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ.....	54
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
4.1.BULGULAR.....	57
BEŞİNCİ BÖLÜM	
5.1.SONUÇ	66
5.2.ÖNERİLER VE TARTIŞMA	68
KAYNAKLAR	70
EKLER.....	79
ÖZGEÇMİŞ	80

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri

Tez Türü: Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fazilet TAŞDEMİR

Hazırlayan: Cihat UNSUR

Yıl: 2019

Sayfa Sayısı:

ÖZET

OKUL-ÜNİVERSİTE İŞBİRLİĞİ İLE LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ YÖNELİMLERİNİN BELİRLENMESİ

Bu araştırmada lise son sınıf öğrencilerinin okul üniversite işbirliği ile mesleki yönelimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma, deneme modeline göre kurgulanmış betimsel bir araştırmadır. Deneysel işlem sürecinde tek grup öntest-sontest deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın verileri Rize ilinin Ardeşen İlçesinde bulunan fen lisesinde okuyan 30 lise son sınıf öğrencisi üzerinden toplanmıştır. Araştırmada bilgi toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formun uzman görüşü, görüş birliği alınarak sağlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere yarı yapılandırılmış yedi maddelik görüşme formu verilerek görüşleri alınmıştır.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonrasında alınan cevaplar, çözümlenerek verilerin frekans ve yüzde tabloları oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular sonucunda okul-üniversite işbirliği kapsamında üniversite eğitime başlamadan önce lise son sınıf öğrencisine yönelik yapılan bu araştırma, hem üniversite sınavına motive olma konusunda hem de yöneleceği meslek konusunda ve seçeceği mesleği tanıma kapsamında olumlu sonuçlar vermiştir. Araştırmanın alana ve araştırmacılara katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: : Lise son sınıf, okul-üniversite, mesleki yönelim, tercih

Recep Tayyip Erdogan University Graduate School of Social Sciences

Department: Educational Sciences

Thesis Type: Master Thesis

Supervisor: Dr. Lecturer Fazilet TAŞDEMİR

Author: Cihat UNSUR

Year: 2019

Pages:

ABSTRACT

DETERMINATION OF PROFESSIONAL DIRECTIONS OF HIGH SCHOOL STUDENTS WITH SCHOOL-UNIVERSITY COOPERATION

In this study, it was aimed to determine the vocational orientation of high school senior students with school university cooperation. This research is a descriptive study based on a experimental model. In the experimental process, single-group pretest-posttest experimental design was used. The data of the study were collected from 30 high school senior students who were attending the science high school in Ardeşen district of Rize province. In this study, semi-structured interview form developed by the researcher was used. The expert opinion of the form was provided by consensus. A semi-structured seven-item interview form was given to the students participating in the study.

After the interviews with the participants, the responses were analyzed and frequency and percentage tables of the data were formed. As a result of the findings, this research conducted for high school senior students before starting university education within the scope of school-university cooperation gave positive results both in terms of motivation for the university exam and in the scope of recognition of the profession to be chosen. It is thought that the research will contribute to the field and the researchers.

Key Words: High school senior, school-university, professionalorientation, prefer

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: Holland Kişilik Kuramı	39
Tablo 2: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları	50
Tablo 3: Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumu	50
Tablo 4: Öğrencilerin Annelerinin Meslek Durumu	51
Tablo 5: Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumu	51
Tablo 6: Öğrencilerin Babalarının Meslek Durumu	52
Tablo 7: Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyi	52
Tablo 8: Öğrencilerin Kardeş Sayısı	53
Tablo 9: Öğrencilerin Ailede Üniversite Okuyan Kişi Dağılımı	53
Tablo 10: Hedeflediği Bölümün Dersine Giren Öğrencinin Motivesine İlişkin Bulgular	56
Tablo 11: Hedefleri doğrultusunda farkındalık gözlemlenmiş midir? Sorusuna ait bulgular	57
Tablo 12: Araştırmaya katılan öğrencide ders çalışma süresi bulgular	59
Tablo 13: Araştırmaya katılan öğrencinin mesleki yönelimlerinde değişme olmuş mudur? Sorusuna ait bulgular	59
Tablo 14: Bilgi paylaşımına yönelik bulgular	60

GİRİŞ

PROBLEM

Birey, yapacağı mesleğin hayatındaki önemini toplumsal beklentilerin de etkisiyle çocukluk yaşındayken fark eder ve hayatı boyunca devam edecek içsel sorgulamaya başlar (Atli, 2012: 4-120). İki kurumun yani okul ve üniversitenin birbirlerinin bilgi ve uzmanlıklarına saygı duydukları gerek bir işbirliğini gerçekleştirmek (Zeichner, 1992); gerekse okul seviyesinde mesleki gelişimi sağlamakla birlikte eğitim liderlerinin mesleki gelişimlerine odaklanmak (Zimpher,1988; Teitel, 1998), okullar ve üniversitelerdeki müfredat programlarını iyileştirmek (Beck ve Kosnick, 2002a), okullarda ve üniversitelerde görev alan öğretmenlerin arasındaki kopukluğun giderilmesine yardımcı olmak (Abdal-Haqq,1998b: 4-89), özellikle başarı seviyesinin değişik ve öğrenci mevcudunun fazla olduğu okullarda öğrenci öğretmen dengesini korumak (CroccoFaithfull ve Schwartz, 2003b: 19-30) gibi her işbirliği faaliyetinin kendine has beklentilerle yapıldığı da görülmektedir.

Okullarda ve üniversitelerde görev yapan öğretim elemanları arasındaki kopukluğun giderilmesine yardımcı olmak (Abdal Haqq, 1998a:4 89), özellikle başarı seviyesinin değişimi ve öğrenci mevcudunun fazla olduğu okullarda öğrenci öğretmen dengesini korumak (Crocco Faithfull ve Schwartz, 2003a: 19-30) gibi her işbirliği faaliyetinin kendine has beklentilerle yapıldığı da görülmektedir.

Lise yılları gencin eğitiminde hedefler belirleyeceği, bu hedeflere ulaşmak için çaba harcayacağı bir dönemdir. Genç; eğer gerçekçi planlar yapıp bunlara ulaşmak için özverili bir çaba harcamazsa, bu gencin yaşam boyu mutsuzluk yaşaması yüksek bir ihtimaldir. Eğitsel planlara bağlı olarak genç, lise yıllarından itibaren mesleki planlarını da oluşturmak durumundadır. İlgi ve yetenekler bu yaşlarda daha net ve kararlı hale gelir (Kızıl, 2007: 20).

Bu dönemde bireyi tanıma çalışmaları ile öğrencinin kendi ilgi ve yetenekleri, özellikleri konusunda bilinçlenmesi ve çeşitli meslek iş alternatiflerini araştırarak bir seçim yapması beklenir. Bu konuda genç, mesleki rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyar. Bundan dolayı bireyin kişisel eğitsel ve mesleki gelişimi açısından lise döneminde rehberlik hizmetlerinin yeterli ve kapsamlı

olarak devam ettirilmesi gerekmektedir (Yeşilyaprak, 2000).

Lisede eğitim ve öğretim gören bireylerin, ileride girmeyi düşündükleri ve tercih etmek istedikleri yüksek öğretim programlarını belirlemek, tercih edecekleri meslekler hakkında bilgi toplamak, tercih edilen meslekler hakkında plan yapmak, yaptığı tercihle tutarlık göstermek gibi “deneme” basamağında kendilerinden beklenen davranışları yerine getirmeleri gerekmektedir. Bundan dolayı da bireylerin mesleki olgunluk düzeylerini geliştirmeleri beklenir (Super, 1963: 17-32; Usluer, 2005:13).

Kuzgun (2004) ve Hamamcı (2005), meslek seçimini etkileyen faktörleri psikolojik ve sosyal faktörler olmak üzere iki grupta ele almışlardır. Psikolojik faktörleri, yetenek, ilgi, değer, yetkinlik beklentisi, psikolojik gereksinimler; sosyal faktörleri ise sosyoekonomik düzey, başarı güdüsü, aile ilişkileri ve cinsiyet olarak ifade etmişlerdir. Korkut-Owen (2008) ise meslek seçimini etkileyen etmenleri bireysel özellikler (ilgi, yetenek, kişilik özellikleri vb.), sosyal özellikler (ailenin özellikleri, sosyal yapı, medya vb.), politik, ekonomik, yasal ve sisteme ilişkin özellikler (ülkenin yönetim biçimi, ekonomik yapısı, yasalar vb.) ve şans (sağlık koşulları, doğal olaylar vb.) olmak üzere dört grupta toplamıştır. Aynı şekilde Savickas’da (1991), meslek seçiminin, sadece bireyin yetenek ve ilgilerini içermediğini, aynı zamanda bireyin değer ve inanç sisteminden de etkilendiğini belirtmiştir. Bunun yanında aile, kültür ve çevre birlikte kariyer amaçlarına, inançlarına, değerlerine ve kişinin kendisiyle ilgili yargılarına katkıda bulunmaktadır.

Literatürde okul-üniversite işbirliği ile yürütülen faaliyetlerin üniversitelere ve üniversite öğretim üyelerine yönelik faydaları ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- a) Üniversitenin öğretim programının geliştiği (Beck ve Kosnick, 2002b),
- b) Üniversite öğretim üyelerinin eğitim konusundaki bilgi ve anlayışlarını geliştirmelerine yardımcı olduğu (Beck ve Kosnick, 2002c),
- c) Öğretim üyelerinin, gerek dünyadaki eğitim öğretimle üniversitede verilen teorik dersler arasında daha sıkı bir bağ kurabildiği (Trubowitz ve Longo, 1997),
- d) Öğretim üyelerinin, hizmet öncesi ve hizmet içinde öğretmenlerin

karşılaştıkları sorunları daha iyi anlayabildiği ve bu sorunların çözümü noktasında kendi öğretim tekniklerini geliştirdiği (Beck ve Kosnick, 2002; Teitel, 1997; Trubowitz ve Longo, 1997; Orey, 2000) ifade edilmiştir.

Schack (1999) ve Shinnars (2001), okul ve üniversite arasındaki işbirliğinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesinin önündeki bir başka engel olarak kültürel çatışma ve yaşam sahası korumacılığını göstermektedirler. Araştırmalara göre, işbirliği için önemli bir tehlike arz eden bu iki sorunun çözüm için ortaklaşa çözümler üretmeye ve faydalarının görülebilmesi için de uzun soluklu alışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Bu noktada okul ile üniversite arasındaki kültürel çatışmaların varlığının sebebi olarak Teitel (1998), Kochan (1999) ve Swars (2009), okul ve üniversite arasındaki ‘iletişimsizliği’ göstermektedirler. Araştırmacılara göre bu iki farklı örgütün birbirleriyle çelişen değerleriyle yüzleşmeleri ve bunun olabilmesi için de iletişim halinde olmaları gerekmektedir. Eğer işbirliğine katılan taraflar arasında sağlam bir iletişim ortamı kurulursa, bu durum, Peters’in (2002) işbirliğin gerekliliğinden bahsettiği, tarafların üstleneceği rollerin açık bir şekilde belirlenmesi ve anlaşılması sorununa da çözüm olacaktır. Baykan (1998) bireylerin çoğunun ilköğretim kademesini bitirdikten sonra meslek seçimini; bazen maddi, bazen ailevi ve bazen de puan yeterliliği gibi sebeplerden dolayı tesadüflere bıraktığı görülmektedir. Öğrencilere seçtikleri mesleğin yaşamlarını tüm boyutlarıyla etkileyeceği ifade edilmeli ve bu durumun farkına varmaları sağlanmalıdır. Araştırmalardan yola çıkarak lise öğrencilerinin seçecekleri meslekler hakkında araştırma ve inceleme yapmaları ve gelişim görevleri ile baş etmeleri, onların mesleki anlamda ne derece olgun olduklarının da göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Yukarıda yapılmış çalışmalarda meslek seçimi ve meslek seçiminin çeşitli değişkenlerle birlikte incelendiği görülmektedir. Ancak lise öğrencilerinin meslek seçiminde ve mesleklere yönelimlerinde okul ve üniversite değişkeninin bir arada olduğu çalışmalara rastlanmamıştır. Bu gerekçeyle araştırmanın problemini” lise son sınıf öğrencilerinin okul-üniversite işbirliği ile mesleki yönelimlerinin belirlenmesi” oluşturmaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın genel amacı fen lisesinde okuyan son sınıf öğrencilerinin istediği meslek hakkında ne kadar bilgisi olduğunun sınanması ve gelecekte yapmak istediği meslek ile ilgili bilinçli olup olmadığının belirlenmesidir. Aynı zamanda istediği meslek için hazırlanacağı bölümü orta öğretimin son kademesinde üniversitede derslere girerek tanınması ve bunun sonucunda mesleğine yönelik kararlarını daha bilinçli ve iyi verebilmesi beklenmektedir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1- Hedeflediği bölümün dersine giren öğrenci motive olmuş mudur?
- 2- Araştırmaya katılan öğrencide hedefleri doğrultusunda farkındalık gözlemlenmiş midir?
- 3- Araştırmaya katılan öğrencide katılmayan öğrenciye göre ders çalışma süresinde farklılık gözlemlenmiş midir?
- 4- Araştırmaya katılan öğrencide mesleki yönelimlerinde değişme olmuş mudur?
- 5- Araştırmaya katılan öğrenciler araştırma sonrası çevresi ile bilgi paylaşımı yapmış mıdır?

Önem

Orta öğretim yani lise kademesi birey için meslek ile ilgili karar vermeleri açısından en önemli kademedir. Bireyin bu dönemde istediği meslek doğrultusunda karar vermesi gerekir. Mesleği seçmek demek sadece bir işte çalışmak değil, aynı zamanda nasıl bir standart içinde yaşamak istediğini etkileyen bir karardır. Okul-üniversite işbirliği ile bireyi istediği bir bölüm ile erkenden tanıştırmak, öğrencinin hem kendisine hem de topluma faydasını daha anlamlı kılabilir.

Bu bağlamda öğrencinin sosyal, kültürel ve mesleki gelişimde bir adım önde olması beklenir. Ayrıca bu araştırmaya katılan öğrenciler üniversite bünyesinde aldığı eğitimleri sosyal, kültürel olarak yaşadıklarını diğer

öğrencilerle paylaşması amaçlanır. Paylaşımlar sonucunda diğer öğrencilerde merak uyandırma ve bir nebze de olsa onları ileriye dönük istekli hale getirmektir. Ayrıca bu süreç içerisinde belli aşamalardan geçen son sınıf öğrencisi kendini bir üst kademeye hazırlamış olacaktır. Lise son sınıfta okuyan öğrencinin hedeflediği meslek hakkında bilinçli olması, öğrenci için içsel bir motivasyon oluşturacağı gibi hedefine yönelik çalışma performansını da artırabilir. Bu motive olma durumu çevresine de yansıyabilir. Yaşantısının devamında ise bilinçli ve topluma, insanlığa faydalı bir birey yetişir. Yaptığı meslekte mutlu olan bireylerin toplumsal gelişmeye ve bilgi üretimine katkısı olacağı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde orta öğretim kademesinin son bölümünde yer alan öğrencinin hedeflediği meslek hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Okullarda öğrencilerin mesleki yönelimleri için yapılan çalışmaların yeterliği de tartışabilir. Bu eksikliği ortadan kaldırmak için eğitim alanında buna benzer çalışmalara ihtiyaç vardır.

Bu kapsamda alan yazın taraması yapıldığında Türkiye’de bugüne kadar okul-üniversite işbirliği ile lise son sınıf öğrencilerinin mesleki yönelimlerinin üzerine bir çalışma yapılmamıştır. Bu durum yapılan araştırmaya özgünlük katmıştır. Bu araştırma ile bundan sonra yapılacak akademik çalışmalara örnek teşkil etmesi beklenmektedir. Bu bakımdan araştırma önemlidir.

Sayıtlar

- 1.Üniversitede görev yapan öğretim elemanlarının seçilen örneklem grubundaki öğrencilere olumlu davrandığı,
- 2.Okullarda görev yapan öğretmen ve idarecilerin seçilen örneklem grubundaki öğrencileri desteklediği,
- 3.Seçilen örneklemin üniversiteye gittiği günlerde etkinlik için istekli olduğu,
- 4.Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularına öğrenci grubunun içten ve samimi cevap verdikleri,
5. Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak varılan sonuç ve genellemelerin, araştırmanın evrenini temsil ettiği varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

1. Araştırma 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Rize ilinin Ardeşen ilçesinde öğrenim gören fen lisesinin son sınıf öğrencileri ile sınırlıdır. Öğrenci sayısının otuz kişi ile sınırlandırılmasının sebebi öğrencilerin ulaşım aracı olarak tek bir araçtan yararlanma durumu ayrıca derse girilecek dersliklerin fazla sayıda öğrenci için uygun olmamasıdır.

2. Araştırma Rize’de bulunan tüm liselerinde yürütölmek istenmiş ancak zaman ve ekonomik olanakların yetersizliği sebebiyle Rize ili Ardeşen ilçesinde görev yapılan fen lisesi ile sınırlandırılmıştır.

3. Araştırma katılımcı öğrencilerin istekleri doğrultusunda Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi bünyesinde bulunan bölümlerle sınırlandırılmıştır. Bu bölümler gönüllü katılımcı öğrencilerin okumak istedikleri bölümler doğrultusunda belirlenmiştir. Bu lisans bölümleri elektrik elektronik mühendisliği, makine mühendisliği ve tıp fakölteşi olarak sınırlandırılmıştır.

Tanımlar

Meslek: Kişinin hayatını sürdürebilmesi için belli bir eğitimler sonucu sahip olduğu kuralları kendi içerisinde olan faaliyetlerdir.

Meslek Seçimi: Kişinin ilgi ve yeteneğine göre ya da olanaklara göre sahiplendiğı faaliyetlerdir.

Mesleki Gelişim Süreci: Her yaş kademesinde bireyin mesleki olarak yapması gerekenler.

Mesleki rehberlik: Kişiyi meslekler hakkında ve ilgi ve yeteneğine göre seçmesi gereken meslek hakkında bilgilendirmek.

Fen liseleri: Türkiye’de bulunan akademik başarısı yüksek olan lise grubu.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, alan yazına dayalı olarak meslek, meslek seçimi ve önemi, meslek seçimine etki eden faktörler, meslek seçiminde aile ve çevrenin etkisi, bireysel etkenler, mesleki gelişim kuramları, mesleki gelişim süreçleri ve mesleki olgunluk ile ilgili kuramsal bilgiler yer almaktadır.

1.1.MESLEK

Birey, herhangi bir problem durumunda çözüm üretmek için mantıklı düşünen bulunduğu ortama ayak uyduran en önemlisi ise ortamı kendi isteği doğrultusunda değiştiren bir canlıdır. Bireyin temel ihtiyaçları insanın var olduğundan beri değişmemiştir. Bu temel ihtiyaçları karşılamak adına birey yaşamını sürdürebilmesi için ve yaşamda rahat etmesi için çalışması gerektiğinin farkındadır. Günümüze kadar olan süreçte çalışmak teriminin türevi olarak meslek terimi ortaya çıkmıştır (Anılan, Çemrek ve Anagün, 2008; 238-249).

Meslek; kişinin yaşamını devam ettirmek için yaptığı, kuralları yaşadığı toplumca belirlenmiş aynı zamanda düzenli bir eğitimle kazanılan bilgi ve uygulamalara dayanan faaliyetler bütünüdür. Bir meslek için alınan üniversite eğitimi ve eğitimin sonunda meslek sahibi olunması insanın mutlu olacağı anlamına gelmektedir. O meslek için olması gereken yeteneklerin olmaması ve isteyerek o mesleğin yapılmaması bireyin hayattan haz almasını beklemek doğru değildir. Sahip olunan mesleğe kişinin yatkın olması ve mesleği severek yapması bireyin hem hayatını kolaylaştırır hem de yaşarken hayattan haz alır. Meslek yöneliminde tek ölçüt maddi karşılık yada aile baskısı olmaması gerekir. Bu konuda son olarak bireyin fizyolojik psikolojik ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamada en önemli araç olarak düşünülen meslek eğer doğru bir karar ile seçilebilmişse birey yaşarken hayatta doyumu sağlar (Coşkun, 2006: 7).

Meslek, bireyin toplum içinde bir yer edinmesinde, ekonomik özgürlük ve statü kazanmasında daha da önemlisi hayatını anlamlı kılmasında etkilidir. Bireyin kendisine uygun bir meslek seçmesi, bireye sürekli hoşlanacağı bir iş sahibi olma, yaşamında başarılı olma, uyumlu ilişkilerde bulunacağı

arkadaşları seçme, içinde yaşamayı istediği çevreyi ve iş yerini, ailesinin kazancını ve geçinme tarzını belirleme olanağı verir (Bakırcıoğlu, 2005).

Meslek, farklı kuruluşlarda aynı ya da benzer pozisyonlardaki bireylerin yaptıkları eylemdir. Yapılan bu eylemler ortak bir özellik kazanıp teşkilatlandığı zaman meslek adını alır. Meslek sadece geçim kaynağı değil bir hayat felsefesi ve bireyin topluma ait rolü de denilebilir (Ülkü, 1976: 9).

İnsanın doğası gereği çalışması gerekmektedir. Çalışmak için eğitim ve öğretim şart değildir. Aynı durum meslek için geçerli değildir. Meslek için eğitim ve öğretim şarttır. Bu eğitim yaygın eğitim de olabilir örgün eğitim de olabilir (Telman, 2002a: 27). İş kelimesini meslek kelimesi ile toplum eşdeğer tutmaktadır. Aslında iş geçici yapılan bir faaliyettir. İşin tek esas amacı para kazanmaktır. Fazla bir mesleki eğitim istemeyen ve sürekli olmayan mesleki faaliyetler iş olarak ifade edilebilir (Kulaksızoğlu, 1999a).

Meslek para kazanmanın ötesinde kapasitesinin kullanma ve kendini gerçekleştirme yoludur. Meslekte sadece madde ortaya çıkarmak değil, aynı zamanda hizmet üretmekte esastır. Her mal ya da hizmet üretmek meslek faaliyeti olarak kabul etmek edilmemektedir. Bu yüzden yapılan faaliyetin meslek diye adlandırılması için o faaliyetin legal olması şarttır. Meslek topluma faydalı madde ve hizmet üretmek ve bu üretimin sonucunda maddi kazanç elde etmek için yapılmaktadır. Bunun için de bireyin düzenli bir eğitim alması gerekmektedir (Kuzgun, 2003: 14-24).

Meslek seçimi nasıl ki bireyi ilgilendiriyorsa aynı ölçüde devleti de ilgilendirmektedir. Bu doğrultuda 14.06.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile planlılık Türk Milli Eğitimi'nin temel ilkeleri arasında yer almıştır. "Milli eğitimin gelişmesi iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak, eğitim-insan gücü ve istihdam ilişkileri dikkate alınmak üzere, sanayileşme ve tarımda, modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir" ilkesi milli eğitimin temel amaçları içinde görülmüştür (Taş, 2003: 1-96).

1.2.MESLEK SEÇİMİ VE ÖNEMİ

Meslek seçimi, kişinin birçok meslek türleri arasından kendi karakterine, özelliklerine ve yeteneklerine en uygun olduğunu düşündüğü ve kendisine doyum sağlayacağına inandığı işe yönelmesidir. Gelişen teknoloji ile birlikte her geçen zaman meslek sayıları ve çeşitleri artmakla birlikte ayrıca kişilerin kendilerine uygun mesleğe karar vermeleri de zorlaşmaktadır (Baykan, 1998). Meslek seçimi; bir kişinin kendisine açık olan meslekleri çeşitli yönleri ile değerlendirip kendi ihtiyaçları ve beklentileri açısından istenilen yönleri çok, istenilmeyen yönleri az olacak şekilde yönelme yaparak karar vermesidir. Kişi meslek seçimi kararının ne derecede önemli olduğunu fark etmese de doğru mesleği seçmesi bireyin yaşam boyunca verdiği en önemli kararlardan birincisidir (Kuzgun, 2004: 229-242).

Meslek seçimi bireylerin yaşadığı sürece verdiği en önemli kararlardan biridir. Seçilen meslek bireyin hayatını sadece ekonomik yönüyle değil; sosyal, psikolojik, fizyolojik ve biyolojik yönleriyle de etkilemektedir. Bireyin meslekler arasında istediği meslek için karar kılıp bu meslek üzerinde yoğunlaşp çaba göstermesi meslek seçimi olarak adlandırılır (Usluer 1998:13).

Teknolojik gelişmeler doğrultusunda her meslekte değişim ve gelişme meydana gelmiştir. Bunun yanında yeni meslekler ortaya çıkmıştır (Altıntop, 2015: 3).

Bireyin yeteneğine, değerlerine ve isteklerine uygun bir meslek seçmesi sadece fizyolojik ihtiyaçlarının değil aynı zamanda psikolojik ihtiyaçlarını da doyuma ulaştırır. Ancak her zaman istenilen meslekte çalışmaya bilinir ve bunun sonucunda mesleki başarısızlık ve psikolojik sorunlar oluşabilir ve hayat yaşanılmaz bir hal alır. Meslek seçimi sadece birey açısından değil; toplum açısından da önemli bir durumdur. Güven'e (2008) göre bireyin çalışmak zorunda kaldığı mesleğin sonucunda birey başarılı ve üretken olamazsa hem kendisi bu durumdan rahatsızlık duyar, hem de toplumun gelişme hızını yavaşlatır. Aynı zamanda toplumun kalkınması bakımından ve insan gücünün doğru şekilde yönlendirilmesine yardımcı olur.

Bireyin meslek seçimi bireysel önemi olduğu kadar toplumsal olarak da bir o kadar önemlidir. Yaşanılan toplumun gelişimi için önemli olan insan gücünün topluma faydalı bir şekilde dağılımıdır. Bireylerin yeteneklerine ve ilgilerine göre

toplumda yer bulmaları ve mesleki olarak ihtiyaca yönelik üretimde dengeli dağılımı konusunda meslek seçimine önem vermek gerekir. Bu konuda rehberlik hizmetlerinde son derece hassas olunması gerekmektedir. Birey yaşamının büyük bir kısmını mesleğini icra ederek tamamlar, bir kişinin hayatının uzun bir zamanında yapmış olduğu meslek ile zaman geçirdiği düşünülürse, meslek seçiminde verilen kararın hayatın en önemli kararı olduğu konusunda tartışma bile olamaz. Meslek konusunda verilen kararın iş yaşamındaki başarı grafiğini, dünyaya bakış açısını, gayretini ve mutluluğunu etkileyen en önemli karar olduğunu düşünülmektedir (Vurucu, 2010: 11).

1.3.MESLEK SEÇİMİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Mesleki seçim süreci küçük yaşta başlar ve o doğrultuda ilerlemek ister ama yaşadığı toplum olanaklar akademik başarı buna izin vermeyebilir. Bireyin meslek seçimi var olan meslekler arasından en uygununa karar vermek değildir. Bireyin geçmişi rol aldığı modeller yaşadığı tecrübeler ilgisi ve kişisel özellikleri meslek seçimini etkileyen en önemli etkenlerdir (Onur, 2004a: 1-415).

Super'e göre meslek seçimini etkileyen faktör şunlardır:

- Biyolojik etmenler: Cinsiyet vücut yapısı beş duyu organı gibi fiziksel özellikler
- Sosyolojik etmenler: Ailenin sosyal düzeyi, çevre etkileri duygular değerler vb.
- Psikolojik ya da kişisel etmenler: Kişinin ihtiyaçları duyguları değerleri ilgi ve yetenekleri
- Ekonomik etmenler: Ailenin ekonomik durumu, yaşadığı çevrenin ve ülkenin ekonomik durumu ve bunların toplumun insan ihtiyacı üzerindeki tesirleri
- Politik etmenler: İş bulma tedirginliği, alınan eğitimin seviyesi vb.
- Şans ile ilgili etmenler: Çalışan kurumda ya da bireyde beklenmedik olumlu olumsuz olaylar, iç ya da dış savaşlar vb.

Görüldüğü gibi meslek seçiminin çeşitli etkenlerin etkileşimi sonucu ortaya çıkan bir ürün olduğu görülmektedir. Gelenekselci yaklaşıma göre meslek seçimi genç yetişkinlikte verilen karar sonucu oluşur. Bugün bu durumun biraz değiştiği ortadır. Meslek seçiminin küçük yaşta başlayıp yetişkinliğin sonucunda

başarılı olmak için yola çıkılan bir serüvendir (Onur, 2004b: 1-415). Birey kendi yeteneğini ve ilgisini bir yana bırakıp ailenin sosyal çevrenin istekleri doğrultusunda hareket etmek karar vermek zorunda kalıyor (Erkal, 1978: 43). Çevre etkisini üç başlıkta incelenebilir:

1.3.1.Meslek Seçiminde Aile Çevresinin Etkisi

Meslek seçiminde bireyi etkileyen en önemli faktör ailedir. Anne karnındayken bile aile çocuğu etkiler. Anne ile çocuk arasında yoğun biçimde var olan ilişki çocuğu adım adım etkisi altına alır. Anne, baba ve çocuk arasındaki etkileşim ve bunun sonucunda iletişim; çocuğun hem gelişimini hem yaşam tarzını belirler (Kağıtçıbaşı,1989). Orta sosyo-ekonomik düzeyde olan bir ailenin çocukları yüksek itibarlı meslekleri tercih ettiği görülmüştür (Kulaksızoğlu, 1999b). Anne ve babanın eğitim düzeyi özellikle annenin eğitim düzeyi ile çocuğun üst düzey mesleklere yöneliş arasında bir ilişki saptanmıştır (Bahar, 2002;125-144). Burada en önemli etken ailenin ekonomik düzeyidir. Alt, orta ve üst ekonomik seviyeye mensup olarak gruplara ayrılan aileler bulunduğu gruba göre ileriye dönük farklı beklentilere sahip olmaktadır. Gençlik döneminde bireyin ailesi devamlı uyarılar olumsuz cümleler kullanmak yerine anlayışla ve hoşgörülle yaklaşması daha doğru olur (Elmacıoğlu, 1998: 1-158).

Ailenin çocuktan yeteneğinin üstünde başarı bekleme ve bunu devamlı ifade etmeleri ayrıca bireyin ilgi ve yeteneğini düşünmeden kendi arzu ettikleri mesleklere yönlendirmeye çalışmaları aile içinde huzursuzluk meydana getirir (Kulaksızoğlu, 1999c).

Ailenin beklentiyi yüksek tutması yeteneğinin üstünde başarı bekleme bireyin cesaretini kırar. Birey ailesini hayal kırıklığına uğratmaktan çekindiği için yeni girişimlere atılmayabilir. Yüksek başarı taleplerini karşılamada zorluk çeken bireyde benliklerinin olumsuz geliştiği bu durumun sonucunda başarının artması beklenirken daha da düştüğü gözlemlenebilir (Can, 1992: 192).

Aile çocuğu zorlamak yerine desteklerse, çocuk yetenekleri doğrultusunda adım adım başarıya ulaşır. Bunun sonucunda çocuk iyi bir mesleğe sahip olabilir. Aile, kendi istekleri ile çocuklarının yetenekleri ve sınırları arasında gerçekçi bir denge kurması gerekmektedir (Yavuzer, 1996: 100-108).

1.3.2.Meslek Seçiminde Okul Çevresinin Etkisi

Okul bireyin yaşantısına ve geleceğine etki eden en önemli kurumdur. Baştan sona eğitim öğretim hayatı bireyin hayata hazırlanmasın da önemini kaybetmeyen bir süreçtir. Okul sadece öğretim değildir. Bireye toplumun kültürel değerlerini, dini ve milli değerleri aynı zaman da mesleğe yönlendirme de bir köprü vazifesi görmektedir. Eğitim sistemi öğrenci merkezli olduğu için geleneksel öğretmen rolü azalmaktadır. Teknolojik gelişmeler de çok hızlı ilerlemektedir. Öğretmenler bu gelişmelere paralel hizmet içi eğitimlerle sempozyumlarla kendini geliştirdikleri için önemi artmıştır. Öğretmen kendi öğretim stratejisini çizerek daha verimli bir ortam oluşturur. Bu bakımdan teknoloji gelişse de öğrenci merkezli bir eğitim anlayışı olsa da öğretmenin etkinliği azalmamıştır (Ay, 2002a). Bir öğretmenin donanımlı olması öğrenciye model olması, yaptığı mesleğe sevecek yapması öğrencide olumlu bir etki bırakır. Bunun etkisi sonucu öğrencide ruhsal olarak bir olumlu etki bırakır. Okullar da sadece öğretmen değil, okulda bulunan idarecilerin, okulda ki görevli inşaların mesleğini sevecek yapması okuldaki sinerjiyi artırır ve bu durum öğrencilere yansır.

1.3.3.Meslek Seçiminde Dış Çevrenin Etkisi

Farklı sosyal sınıflara mensup öğrencilerin eğitim öğretim süresince izlenen başarı durumlarının farklılığın nedeni sosyal sınıf farklılıklarının yattığı bilinmektedir. Bireyin ait olduğu aileye göre sosyal sınıf statüsü onun yaşam alanını ve gideceği okulu tayin eder. Aile içi çevre şartları hariç okul çevresi bulundukları semt şehir ve yaşadığı bölgedeki arkadaş çevresi meslek seçiminde etkisini yok saymak doğru olmayacaktır (Ay, 2002b).

1.3.4.Meslek Seçimini Etkileyen Bireysel Özellikler

Meslek tercihinde bireyin fiziksel yapısının önemi kadar ilgi duyduğu alanlar, kişilikleri yetenekleri ve benlik duygusu o kadar da önemlidir. Bireysel özellikler şöyle özetlenebilir:

1.3.4.1.Yetenekler

Bireyin yetenekleri ergenlik dönemi ile bebeklik dönemi arasındaki dönemlerde açık şekilde ortaya çıkar. Bu durum ergenlik döneminde de belirgin hale gelir. Müzik, resim, mekanik gibi yetenekler ergenlik döneminden önce ortaya çıkar. 12-16 yaş aralığının da matematik yeteneği 16-17 yaş civarında da diğer bilimsel yetenekler ortaya çıkar (Telman, 2002b: 35). Mesleki gelişim kuramcılarının Holland, Roe ve sosyal yaklaşımçıları yeteneğin meslek seçiminde öneminden bahsetmiştir. Davranışçı kurama göre belli bir örüntü içerisinde yeteneğin mesleki davranışların oluşumundaki etkileşimlere katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Lofquist ve Dawis yeteneği iş tatmini olarak açıklamıştır (Durmaz, 2008).

1.3.4.2.İlgiler

Bireyin herhangi bir soyut ya da somut maddeyle uyumu ilgi olarak ifade edilebilir. İlgi başka bir deyişle birey için önem taşıyan şeylerdir. Bireyde bir nesneye karşı ilgi zamanla gelişebilir ve değişme gösterebilir. İlgiler bireyin yaşantılarıyla ve bunun sonucunda öğrendikleriyle değişebilir. Ergenlik çağıının sonlarında artık bireyde dengeli ve kararlı bir şekil alır. Meslekle ilgili planlar da ilginin minimum düzeyde değiştiği bu dönemde belirlenir (Telman, 2002c: 37). İlginin kavramlarından biriside bireyin bir eyleme ya da kişiye belli bir zaman aralığında bağ kurmasıdır. Bu zaman aralığı değişiklik gösterebilir. Psikologlara göre ilgi ise bireyin ihtiyaçlarını kapatan öğrenilmiş, hoşlanma ya da hoşlanmama duygusu olarak tanımlanır. İlgi alanları yaşam deneyimi arttıkça bu orantıda artabilir. Küçük yaşlardaki bireylerin ilgi alanlarını anlamak güçtür (Özcan, 1985: 1-240).

1.3.4.3.Kişilik

Kişilik bireyin kendine has özellikleri ve davranışlar bütünüdür (Morgan, 1992). Kişiliğin bir başka tanımı ise bireyin çevresiyle kurduğu diğer bireylerden ayırt edici tutarlı bir ilişki biçimidir (Cüceloğlu, 1991). Bireyin kişiliğini ortaya çıkaran bütün özellikleri bilinemeyebilir. Bağımsızlık iş birliği yardımlaşma ve bildiği yolda gitme gibi özellikleri gözlemlemek okula uyumu çevresi ile ilişkisi

ve ileride seçeceği mesleği hakkında ipuçları verir (Özgüven, 2012: 1-348). Bireyin kişisel özellikleri ile doğru karar verilebilir ancak net olmayan bazı etmenler (aile, çevre ve medya vb.) doğru karar almasını engelleyebilir. Toplumda öğrencinin seçeceği üniversiteyi ve okuyacağı bölümü aileler seçmektedir. Bunun birkaç nedeni olabilir. Ekonomik neden, mesleğin statüsü, iş alanı gibi faktörler bireyi ve ailesini etkilemektedir (Kuzgun, 2001). Her çocuk belli bir yaşantının sonucunda kendi özgü bir kişiliğe sahip olur. Ancak bu kişiliğin dengeli ve uyumlu olabilmesi için doğuştan itibaren gelişim basamaklarının sorunsuz bir şekilde geçilmesi gerekir. Kişilik çocuklukta beliren değişme ve düzenlemelerden geçerek delikanlılığın sonunda son şeklini alır (Yavuzer, 1996: 107).

Sosyalleşmenin yeterli olmadığı durumlarda ve toplumlarda bireylerin kendi kararını alma yeteneği gelişmemiş, birey yerine aile karar almaktadır. Birey de alınan bu kararı onaylamakla yetinmektedir. Bundan dolayı kendi adına tercih yapılmasını normal karşılayan bireyler ortaya çıkmaktadır. Bu noktada bireyin hem okuyacağı üniversite hem seçeceği mesleğin kendi kararın sonucu olmasının önemi biraz daha ortaya çıkmaktadır (Keser, 2002: 20).

1.3.4.4.Benlik

İnsanın kendini tanıması ve değerlendirme biçimi benlik olarak tanımlanır (Özerkan, 2004: 1-162). Benlik bireyin kendi kişiliğine karşı düşüncesidir. Kişiliğin öznel yanı olarak da tanımlanabilir. Benlik kavramı iç varlığın bütünü ifade eder. Benlik bireyin kendisi ile ilgili soruların cevabını verir. Bu soruların cevapları olumlu olabilir olumsuz olabilir. Baymur (1994: 267-268) göre benlik şu soruların cevaplarını verebilir.

- Ben neyim?
- Ben ne yapabilirim? Ben ne yapamayabilirim?
- Benim için ne değerlidir?
- Hayattan ne istiyorum?

Benlik kavramı olumlu ve olumsuz benlik diye ikiye ayrılmıştır. Olumlu benliğe sahip bir birey ile olumsuz benliğe sahip bireyi karşılaştırmak gerekirse şu tanımlamalar yapılabilir. Özer ve Özer'e (2001) göre;

Olumlu benlik kavramına sahip bireyler kendilerine güvenirlir, düşüncelerini uygulamaya geçirirken emin adımlarla ilerler. Grup içerisinde dinleyen değil söz sahibi olan bireylerdir. Düşüncelerini söze dönüştürürken karşı taraf hoş karşılamazsa uygun bir dil ile ifade eder ve düşüncelerini savunur. Başarma isteği, iyimserlik, olumlu düşünme zorluklara karşı direnme gibi pozitif özelliklere sahiptirler.

Olumsuz benlik kavramına sahip bireyler ise fikirlerini ifade ederken çekinirler. Eleştirilmekten korkarlar yaşadığı grubun ya da toplumun gölgesinde kendisine yer bulurlar. Birey çevredeki insanlardan kendini daha aşağıda görür. Söz sahibi olmak yerine söz dinleyen itaat eden bir profil oluşturur. Başkalarına güvenmez olumsuz düşünür. Düşüncelerinde kararlı değildir. Hemen etkilenecek bir potansiyele sahiptir (Çağlayan, 2011:7).

Super ise benlik kavramının oluşmasının ve mesleki tercihe dönüşmesinin bir gelişim süreci boyunca oluştuğunu belirtmiştir (Yeşilyaprak, 2003a: 198).

“Super’e göre Mesleki Benlik Kavramının gelişimi beş aşamaya ayrılmıştır:

a. Büyüme Aşaması (0–14 yaş)

- Hayal (Fantezi) Basamağı (4–10 yaş).
- İlgil Basamağı (1–12 yaş).
- Yetenek Basamağı (13-14 yaş).

b. Araştırma (Keşif) Aşaması (15-24 yaş)

- Geçici (Deneme) Basamağı (15-17 yaş).
- Geçiş Basamağı (18-21 yaş)
- İzleme (Sınama) Basamağı (22-24 yaş)

c. Yerleştirme Aşaması (22-24 yaş)

- Sınama (Deneme-Bağlama ve kabul) Basamağı (25-30 yaş)
- Sağlamaştırma Basamağı (31-44 yaş)

d. Koruma Aşaması (45-64 yaş)

e. Çöküş aşaması (65 ve sonrası)

- Yavaşlama Aşaması
- Emeklilik Aşaması” (Yeşilyaprak, 2003b: 248).

Bölüm ve alan seçmek durumunda kalan bir birey hangi dersleri sevdiğini hangi konuları kolay ve çabuk öğrenebildiğine ilişkin doğru ve gerçekçi bir benlik kavramı oldukça meslek seçiminde doğru karar verebilir.

1.4.Mesleğe Yönlendirme

Bakırcıoğlu'na (1994) göre mesleki rehberlik ve psikolojik danışma; kişinin yeteneğine ve ilgilerine uygun bir mesleği seçmesi, o meslekte yol alması için kişiye götürülen uzmanlık düzeyindeki düzenli ve sürekli hizmetler olarak ifade edilmektedir. Mesleki rehberlik hayat boyu yapılan bir çalışmadır. Mesleki rehberlik meslek çeşitlerini bireyin kişisel özelliklerine uygun olan meslekleri seçmeleri mesleklere hazırlanmaları ve mesleklerde daha iyi yere gelmeleri için mesleki gelişim için yapılan yardımdır (Kepçeoğlu, 2004).

Mesleki rehberlik eğitimin her kademesinde yapılabilir. Meslekler nitelikleri ve birbiriyle ilişkileri bakımından iç içedir ve karmakarışıktır. Dünyada meslek sayısının 50.000'e yaklaştığı tahmin edebilmektedir. Bu yüzden mesleki rehberliğin ve yönlendirmenin önemi her geçen gün arttığı söylenebilir (Atçakan Yavaşcaoglu, 1998).

Mesleki yönlendirme bir başka deyişle bireyin mesleki tercihler yapmasında, mesleğe yönelmesinde, mesleğe hazırlanmasında yapılacak etkinlikleri içeren yönlendirme çalışmasıdır (Özoğlu, 1982).

Arslan ve Kılıç'a (2000) göre mesleki yönlendirme yapılırken önemli olan bazı noktalar şu şekil sıralanabilir:

- Bireyin kendini tanıması
- Gelişme ve olgunlaşma vurgulanmaktadır.
- Mesleğe yöneltme için sürekliliği olan bir program seçilmelidir,
- Meslekleri özellikle ilgi duyduğu meslekleri tanımasına,
- Kendi nitelikleri ile seçeceği mesleğin gereksimleri arasında bağ kurması

Orta öğretim kademesinin ikinci yılından tercih yapma sürecinin gerçekleşmesi için okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma birimlerinin, okullarda meslek tanıtım faaliyetlerinin aynı zaman da sınıf rehber öğretmenlerinin mesleki rehberlik yapma konusunda üzerine düşeni yapması gerekir.

1.4.1.Okullarda Mesleğe Yönlendirme

İlkokulun ilk yıllarında çocuğa meslek anlayışı ve bu yönde gelişmesinin temelleri atılır. Çocuklar okul öncesi yıllarında oyunlarla mesleklerin taklidini yaparlar. Bu taklit de çevresinde, ailesinde ve televizyonda gördüğü meslek ile sınırlıdır. Çocuk herkesin bir işte çalıştığını ve bu işler arasında benzerlikler ve farklılıklar olduğunu gözlemler. İlköğretimin ilk kademesinde dikkat alanı daha da genişler. Bu yaştaki bir birey çevresindeki meslek gruplarını gözlemler benzerliklerini ve farklarını ayırt edebilir. İlkokul kademesi olarak kabul edilen 7-10 yaşlar arasında bulunan birey ilgi duyduğu hayranlıkla izlediği gözlemlediği meslekler hakkında daha çok soru sorarak yeni bilgiler öğrenir ve bunları kendi kafasında toplayarak şekillendirir. Bu dönemdeki bireyde önemli bir unsur da öğretmendir. Öğretmen, derslerde yaptığı sınıf içi ve sınıf dışı faaliyetlerle çocuğun hem kendisini hem de çevresini tanımasına yardımcı olur. Meslek gelişimine yardımcı olmak için mesleklerle alakalı hikayeler okunur, yapılabilecek olan meslekleri oyun ve drama şeklinde gruplar kurarak hayata geçirir. Ayrıca teknolojiden de yardım alınabilir. Meslekleri tanıtan animasyonlar izlenerek, bilgisayar oyunları oynatarak grup tartışmaları yapılabilir (Tan, 2000: 1-345).

Orta okul kademesi denilen 5. 6. 7.ve 8. sınıflarında her sınıfın rehber öğretmeni ve okulun rehber ve psikolojik danışma hizmet birimi bulunmaktadır. Eğitsel, kişisel ve mesleksek rehberlik hizmetleri yer almaktadır. Aynı zamanda ders öğretmeni de kendi branşı ile ilgili tanıtımını da yapabilir. Okul idaresi de belli zaman aralıklarında meslek tanıtım toplantıları yapabilir. Bu yapılan çalışmalar öğrencilerin meslek seçiminde daha rahat karar vermesini sağlayabilir (Bakırcıoğlu, 1994). Orta öğretimde ise meslek rehberliği, bireyin bir mesleğe girmesi için daha net planlar yapmasına olanak sağlanan eğitimidir. Bireye meslekler hakkında detaylı bilgi verilir. Aynı doğrultuda istediği mesleği gözlemlemesine olanak sağlanır. Bu durum stajla da olabilir, rehber öğretmen eşliğinde mesleği ve meslek alanını yakından görme olasılığı da sağlanır (Karamustafa, 2000).

Kulaksızoğlu'na (1999) göre ortaöğretimde okula ve mesleğe yöneltmede amaçlar doğrultusunda hareket edilir:

- İsteddiği meslek ile lisede okuyacağı alanın aynı doğrultuda olmasını sağlamak.
- İsteddiği mesleği gözlemleyebilmek için staj ya da yaz aylarında çalışma sahasında aktif olmasını sağlamak
- Kendine uygun alana yönelmesi için rehberlik yapmak.
- Ders öğretmenlerinin derslerde gerektiği zaman meslek çeşitlerinden bahsederek öğrencileri bilgilendirmek.
- Okullarda eğitsel kolların daha aktif şekilde faaliyet göstermesi sağlanıp, öğrencileri yeteneğine göre bu kollara yönlendirmek
- Seçeceği alanın ve üniversitede okuyacağı bölüm hakkında karar veremeyen öğrenciler için mesleki ilgi testleri uygulamak.

1.5.Avrupa Ülkelerinde Mesleki Rehberlik

Avrupa ülkelerinde yaygın olan sistem ilk-orta-yükseköğretimdir. Türkiye gibi liseler genel ve mesleki olarak ayrılmıştır. Genel liseler üniversiteye mesleki liseler iş hayatına odaklanır. Fransa, Avusturya ve Almanya’da üniversiteye girmek için bazı derslerden sınava girmeleri gerekmektedir.

İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi ülkelerde orta öğretim mezunu üniversiteye girmek için merkezi sınava girmektedir. Meslek lisesi mezunları ise mesleki yükseköğretime girmek için mesleki giriş sınavına girmeleri gerekmektedir. Belçika, Hollanda, İtalya ve İsveç gibi ülkelerde genel ve meslek lisesi mezunları ortaöğretim diploma ve orta öğretim alan ortalaması göz önüne alınarak uygun bir üniversiteye yerleştirilir (Özdemir ve Göktaş, 2012: 126-131). Ekonomik kalkınma ve işbirliği örgütünün (OECD) 2010 raporuna göre Avrupa ülkelerinde mesleki rehberlik biraz farklılık göstermektedir. Ortaöğretimde yönlendirme faaliyeti yapan Almanya, Belçika, Hollanda ve Portekiz gibi ülkelerde okul ile iş hayatını bütünleştiren çıraklık eğitimi verilmektedir. Meslekleri daha iyi tanımak için konulan dersler, iş yerinde geçirilen zaman ve iş deneyimi kişinin gelişmesini sağlar (Akyıldız, 2017a).

Dabula ve Makura’ya (2013) göre Avrupa ülkelerinde kariyer geliştirme ile ilgili mesleki yönlendirmenin zorunlu olduğu, bu zorunluluğa bağlı olarak bazı

dersler konulduğu belirtilmektedir. Bazı ülkelerde ise müfredat çerçevesinde seçmeli dersler ile mesleki tanıtımlar ve yönlendirmeler yapılmaktadır.

İngiltere’de yönlendirme ilkokulun ikinci evresinde başlar, 11 yaşında öğrenciler sınava girer. Bilgi, zekâ testi uygulanmakta ve kompozisyon yazdırılmaktadır. Okulun raporu ve  ğretmen raporu ile  ğrenci  ğretim programlarından birine yerleştirilir. Ortaöğretimde belli aralıklarla rehber  ğretmen ve veli görüşmesi yapılır. Üst öğrenimine yerleştirme kararında ise  ğrenci ve veli fikirleri alınır. Öğretmen ve müdür tarafından da sonuca gidilir (Akyıldız, 2017b).

Okul hayatının bittiği 16 yaşıdan sonra bireye mesleki yönlendirme yapılır bu hizmet 18 yaşına kadar ücretsizdir. Bu yönlendirme servisi bir takım kuruluşlarla işbirliği içerisindedir. Kuruluş bünyesinde;  ğretmen dernekleri, gençlik büroları, sosyal hizmet görevlileri ve özel eğitim kuruluşları sayılabilir. İngiltere’de yönlendirme meslek sahibi olunca bitmemektedir. Kuruluşlar mesleki yönlendirmeyi belirli yaş grubuna değil her yaş grubuna vermektedir (Arslan, M.M. ve Kılıç,  . 2000a: 60-63).

Almanya federal bir yapıya sahiptir eğitim sistemi eyaletlerde farklılık gösterebilir. Zorunlu eğitimin sonunda genelde eğitimden mezun olan öğrencilerin üçte ikisi mesleki eğitim programına dahil olurlar bu eğitim hem iş yerlerinde hem okullarda yani iki farklı mekanda olur (Koçak, M. Ve Çobanoğulları, F. 2016: 165-174).

Öğrencinin okuldaki akademik başarısı gelişim raporları  ğretmen görüşleri rapor halinde sunulur okul idaresi bu raporu veli ile paylaşır ve veliye tavsiyelerde bulunur daha sonra öğrenciye uygun görülen bir üst öğrenime kaydedilir. Almanya’da rehberlik ve yönlendirme faaliyetleri okul ile başlayıp meslek seçimine kadar yoğun bir şekilde devam eder (Akbaba, A. ve Ekeren, F. 2014a).

Fransa’da ise mesleki rehberliğin adımları şu şekilde olmaktadır. Eğitim tek merkezden planlanıp yönetilir zorunlu eğitim on yıldır ortaöğretim birinci yılından sonra genel meslek ve teknoloji liseleri diye ayrılır. Yönlendirme faaliyetleri ilkokulun son sınıfında ve orta öğretimin altıncı sınıfında okulun kabul  komisyonu ile başlar yönlendirme Fransa’da demokrasinin tamamlayıcısı

bir unsur olarak görülür amaç bireyin ilgi ve yeteneğine göre uygun bir alana yönlendirmek için aynı zamanda ülke ekonomisinin ihtiyaçları doğrultusunda meslek seçmelerine yardımcı olmaktır. Okulda yönlendirme faaliyetleri bir komisyon tarafından gerçekleşir okul müdürü bir doktor ders öğretmenleri rehber danışman öğrenci ve belli temsilcilerinden oluşur milli eğitime bağlı yönlendirme faaliyetini yapan kuruluş bilgi sağlama yönlendirme servisidir (Arslan, M.M. ve Kılıç, Ç. 2000b: 60-63).

1.6.Avrupa Ülkeleri ile Türkiye'nin Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin Karşılaştırılması

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde zorunlu eğitimin olmasının amacı öğrencilere temel eğitim vermek kişiliğinin gelişmesini sağlamak, sosyalleşmesini sağlamak, meslek seçimine yönlendirmek aynı zamanda meslek hayatına hazırlanmalarını kolaylaştırmak. Türkiye'de 1739 sayılı milli eğitim temel kanununda ilköğretim için belirlenen amaçlarla tutarlılık göstermektedir. Hem Türkiye'de hem Avrupa birliğinde iki temel amaç vardır. Bunlar genel kültür eğitimi vermek ve öğrencileri üst kademeye hazırlamaktır (MEB, 2014).

Mesleki eğitim hizmetleri Avrupa ülkelerinde eğitimin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Aynı zamanda Avrupa birliğine üye ülkelerde öğrencilerin mesleki bir yetişkinliğe ulaşmadan okulu bırakmalarını önlemek amacıyla mesleki yönelmenin süresi zorunlu eğitimin sonuna kadardır. Ayrıca mesleki yönlendirme belli bir zaman döneminde değil baştan sona bir süreç olarak ifade edilir (Güven, 2008).

Türkiye 2012 yılında yeni bir sisteme geçmiştir. 4+4+4 olan bu sistemde ilk bölüm okula alışma ve temel beceriler, ortaokul denilen ikinci bölüm öğrencilerin yeteneklerinin geliştiği ve kendini yavaş yavaş tanıdığı, son bölüm yani lise öğrencinin ilgi, yetenek ve değer anlayışı doğrultusunda üniversiteye adım atacağı son bölümdür (Akbaba ve Ekeren, 2014b). Milli eğitimin temel yasasının üçüncü fıkrasında ortaokulun son yılında ikinci yarısında öğrencilerin lisede devam edebilecek okul ve programların hangi meslek grupları ile ilişkili olduğunu aynı zamanda kendilerine sağlayacağı yaşam standarttı konusunda

gerekli bilgiler vermek üzere rehberlik hizmetlerinde çalışmalar yapılır (MEB, 2014).

1.7.Mesleki Gelişim Süreçleri

Mesleki gelişim süreci, çocuklukta bir mesleğe özenmekle başlayıp yetişkinlikte bireyin isteği doğrultusunda karar verdiği bir meslek sahibi olma süreci olarak ifade edilir. Meslek seçimi bir an da karar verilen bir süreç olmadığı aşikârdır. Bu durum mesleki gelişim içerisinde adım adım geliştiği düşünülür. Bu yüzden mesleki gelişim, meslek seçiminin karar vermesi için geçen süreçtir. Kepçeoğlu'na göre de mesleki gelişim, çocukluktan gençliğe meslek fikrinin nasıl geliştiği ile ilgilidir. Mesleki gelişim süreci bireylerin meslek için karar vermede tesiri kesinlikle çok önemlidir (Kepçeoğlu, 1989'dan aktaran: Altıntop, 2015: 3).

Meslek seçim sürecinde olan bireyin, sağlıklı ve doğru bir mesleki karar verebilmesi için kendisi ve seçeceği meslek hakkında en ince ayrıntısına kadar bilgi sahibi olması gerekir ve kendi özellikleri ile mesleğin gerektirdiği özellikleri bilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı özellikle lise yıllarına denk gelen meslek gelişiminin Super'a (1957) göre, deneme basamağındaki gençlerin, kendileri ve seçmeyi düşündükleri meslekler hakkında inceleme ve araştırma yapmaları zorunludur.

Bir mesleği tercih etmek ve o meslekte ilerlemek genel anlamda insan psikolojisi ile ilgilidir. Küçük yaşlardan başlayıp adım adım gelişerek şekil alır. Meslek seçimi açısından gelişmek tek boyutta değildir; bedensel, zihinsel, sosyal, duygusal ve bilişsel gelişmelerle iç içedir. Birey küçük yaşlardan itibaren yaşadıkça öğrenir ve yeni yeni ilgi alanları oluşur. Bazıları kısa süreli ilgisini çeker, bazı alanlarda da derinlemesine bir çalışma içine girer ve onun üzerine gitmeye karar verir. Yaşadıkça bu ilgi alanı üzerine tecrübe kazanır kendisi üzerine bir şeyler koymaya çalışır. Bunlar meslek kavramının ve bireyin ihtiyacının gelişmesinde başlangıçtır ve meslek gelişiminin ilk aşamasını oluşturabilir ifadesi doğru olur.

Mesleki gelişim süreci, çocuklukta kişinin medyanın, çevrenin ve annenin babamın çocuk üzerindeki etkisi sonucu meslek fikrinin oluşması ile başlayan ve sonunda meslek sahibi olana kadar geçen evreleri içine almaktadır (Yeşilyaprak vb. 1998). Meslek sahibi olmak isteyen birey hadi ben bu mesleğe yapmaya

başlayım diye karar alamayacağını kendi içinde sorgulamasını gerektiğini bilmesi gerekir. Çocukluktan yetişkinliği kadar bu süreç mesleki gelişim süreci diye bilinir. Bu gelişim süreci beş adım ile oluşur (Yeşilyaprak, 2002). Bunlar:

1- Uyanış ve Farkında Olma (5-12 yaş arası) (Awareness): Okul öncesi dönemden başlayarak ilköğretim döneminde sona eren meslek ifadesinin oluşmasının başladığı dönemdir. Birey gözlemleyerek insanların bir uğraş ile zaman harcadığını bu uğraşın kazanç getirdiğini ve herkesin çeşitli uğraşlarda olduğunu anlamaya çalışır. Bu dönemin sonlarında çocuk kendini hayali olarak bir meslek üzerinde görür kendini ona yakıştırır ya da beğenmediği bir meslek üzerinde de olumsuz bir tavır takınır.

2- Meslekleri Keşfetme ve Araştırma (12-15 yaş aralığı) (Exploration): Meslekler hakkında hayal gücü yettiği kadar aklına gelen her türlü soruyu sorar. Herhangi bir mesleği yapan bir kişiyi kendi terazisinde değerlendirme yapar.

3- Karar Verme(15-18 yaş aralığı) (Decision Making): Birey kendini bir meslek ile özümlemek isteyebilir. Kendi içinde değerlendirme yapmış kendini o meslekte görmüş ve ona göre planlar yapmaya başlayacaktır. İlk etapta bu yaptıkları geçici olabilir. Zaman geçtikçe kendini tartarak ideallerini tanımlayıp mesleğine karar verebilir.

4- Mesleğe Hazırlık(18-23 yaşları) (Pereparation): Birey istediği mesleğe göre seçtiği alan, üniversite ve meslek ile ilgili genel araştırmalarını yapıp kendini mesleğe hazırlamaktadır. Meslek hakkında donanımlı hale gelmek için hem bilgi hem de deneyim konusunda yol almaya çalışır.

5- İşe Yerleşme (Employment): Meslek hayatına adım attığı dönemdir. Bu döneme kadar yaptığı araştırmalar ve deneyimleri burada uygulamaya geçer (Yeşilyaprak, 2002).

1.8.Mesleki Gelişim Kuramları

Mesleki gelişim kuramları üzerine çalışan bilim insanları yaş kademesine göre sıralı bir şekilde mesleki gelişimi üzerine yoğunlaşırlar. Meslek eğitimi insanların bireysel farklılığı, yaş kademelerinde meslek adına davranışların nasıl değiştiği ve buna benzer sorular bilimsel çalışmaları ve bunun sonucunda kuramları ortaya çıkarmıştır. Kuramsal bakış açısı; gelişimsel, davranışsal, yapısal ve farklılıkçı üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu bakış açıları meslek edinme konusunda temel alınmıştır.

Ginzberg ve Super meslek edinme konusunda iki önemli kuramcılardır. Ginzberg meslek seçimi dönemlerini ele almış Super ise mesleki benlik kavramı üzerine yoğunlaşmıştır. Ginzberg, meslek seçiminin bir nevi geriye dönülemez adım adım bir süreç olduğunu ve her bir adımın diğer adımı tamamladığını düşünmektedir. İlerleyen zamanlarda Ginzberg meslek seçimini sınırlamanın yanlış olduğunu meslek seçiminin hayat boyu devam ettiğini aynı zamanda geriye dönülemez ifadesinin doğru olmadığı kanaatine varmıştır. Düşüncelerini bu şekil değiştiren Ginzberg ayrıca bireylerin kendileri ve çalışma dünyası arasında denklik olabileceğine inanmıştır. Super'e göre ise mesleki benliğin gelişimindeki beş kademe şu şekil sıralanabilir; büyüme, keşfetme, kabul, koruma ve çöküş (Akbaba, 1996).

Sosyal öğrenme kuramını temel alan davranışsal bir yaklaşımı ortaya çıkaran ise Krumbolt'dur. Bu kuramcılar meslek tercihinde ve karar verme becerilerinin gelişiminde; kalıtsal etkenler ve özel yetenekler, çevresel şartlar, öğrenme yaşantıları ve görev yaklaşımı becerileri olmak üzere dört farklı etki kaynağının düzensiz bir etkileşimi söz konusudur (Nelson –Jones, R. 1992).

Diğer bir bakış açısı farklılıkçı görüşün en çok bilinen yaklaşımı John Holland'ın "Meslek Tercih Modeli'dir. Meslek seçiminde en önemli etmenin bireyin kişiliği olduğunu ifade eder ve savunur.

"John Holland'ın mesleki tercih modeli üç temel özellik içermektedir.

- Kişiliğine uygun meslekte çalışanlar, kişiliğine uygun olmayan meslekte çalışanlarına göre hem daha mutlu hem de daha başarılıdır.
- Bireylerin genlerin den gelen kişisel farklılığı mesleki ilgilerini ortaya çıkarmaktadır.

- Bireyler farklı meslekleri tercih etmektedirler (Robbins, 1994a: 79).

Yapısal görüş ise toplumda insanların farklı pozisyonlarda bulunmalarından kaynaklanan meslek seçimi ve gelişimi arasındaki belirgin farklılıkları vurgulamaktadır. Bu görüşün savunucuları Blau ve arkadaşları ayrıca Roberts ve Daws'dır. Gelişimsel görüş ise sağlıklı boş zaman ben-kavramının oluşmasını ve yerleşmesini vurgulamaktadır. Farklılıkçı görüş, insanlarla karmaşık etkinlikleri eşleştirmeye dayalı olarak boş zaman etkinliklerindeki başat örüntüleri tanımlamaya çalışmaktadır (Nelson –Jones, 1982a).

Bilim insanları (Isaacson, Ginzberg, Süper, Holland, ve Roe) meslek seçimini çeşitli kuramları geliştirerek açıklamışlardır. Aşağıda bu kuramlar özetlenmektedir.

1.8.1.Ginzberg'in Mesleki Gelişim Kuramı

Meslek seçimi ani karar verilen, ayrıca yaşamın bir evresinde karar verilip faaliyete geçilen bir etkinlik olmadığını yaşamın gençlik yıllarında başlayıp belli bir süre devam eden gelişimsel bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Birey mesleğini seçerken gelişi güzel bir kararın sonucu değil, hayat boyu belli bir süreç içerisinde karar verilip aynı zamanda geri dönülemez bir yola girdiğini anlayarak seçer. Zaman burada en önemli terimdir (Nelson –Jones, 1982b).

“Ginzberg ve arkadaşları meslek gelişimini

- Hayal Dönemi (Fantezi Dönem)
- Deneme Dönemi (Geçici Dönem)
- Gerçekçi Seçimler Dönemi olarak üç döneme ayırmıştır.

Hayal Dönemi (Fantezi Dönem)

Hayal dönemi 0-11 yaş aralığını kapsayan dönemdir. Çocuktan beklenen oyunlarda bir mesleğe yönelmesi, oyunlarında büyüünce olmak istediği diğer bir ifade ile düşlediği bir mesleği oynaması göze çarpar. Zevk ilkesi ön plandadır. Yetişkinlerle özdeşleşme kurulmaktadır.

Deneme Dönemi (Geçici Dönem)

Deneme dönemi 11-18 yaş aralığını kapsayan bir dönemdir. Deneme dönemi dört bölüme ayrılır.

- **İlgi Basamağı (11 -12 yaş arası):** Hayal dönemindeki gibi her faaliyete tepki verilmez. İlgilendiği hoşuna gittiği mesleklere yönelir. Meslek seçimini de buna göre yapar. Bu dönemdeki birey buluş çağındadır.

- **Kapasite Basamağı (13 -14 yaş arası):** Birey kendini tanımaya başlar yeteneklerinin farkına varır bunun üzerine düşünür. Bu doğrultuda meslek seçimi yapabilir.

- **Değer Basamağı (15 -16 yaş arası):** Toplumun içinde bir birey olduğunun farkına varır buna göre meslek seçimini belirler. Birey meslek seçerken sadece ilgilendiği ve hoşuna gittiği mesleği değil de kendisine statü kazandıracak meslekleri göz önünde tutar. Statü kazandıracak diye de o mesleği seçmek yerine kendisine de uygun olacak mesleği düşünür. Genel anlamda bu dönemde meslek seçiminde amaç ve değer etmenleri ortaya çıkmıştır.

- **Geçiş Basamağı (17-18 yaş arası):** Bu dönem de birey daha somut daha gerçekçi düşünür. Ne yapması gerektiğini ne yapmaması gerektiğini düşünecek bilincindedir. Giderek bağımsızlığını kazanır. Mesleğe adım atma konusunda subjektif düşünmek yerine mesleğe hazırlanma süreci kazanç doyum gibi hayatın gerçekleri ile tanışır.

c. Gerçekçi Seçimler Dönemi

18-22 yaş aralığını kapsayan dönemdir. Bu dönemde mesleklerin kendi içinde farklı eğitim düzeylerinin sonucunda ulaşılması ayrıca bireylerin hayata farklı yaşlarda atılmasından dolayı bu dönemin zamanlaması diğer döneme göre daha fazla farklılaşma gösterir. Bu dönem de kendi içinde üçe ayrılır.

- **Keşfetme (Araştırma) Basamağı:**18-19 yaş aralığını kapsayan dönemdir. Bu dönemdeki birey ya üniversite öğrencisidir yada üniversiteye hazırlanmaktadır. Çevresiyle meslek konusunda diyalog halinde olur. Geçmiş yaşantıları tecrübeleri birikimlerini göz önüne alarak karar vermeye çalışır. Ayrıca meslekler hakkında öğretmenlerinden rehberlik servisinden dönütler alır.

• **Billurlaşma Basamağı:** Bir önceki basamağın sonucunda ortaya çıkan bir sürece girer. Hem sübjektif hem de dışsal etkenler kararını etkiler. Aynı zaman da da kararsızlık içinde olduğunun farkındadır. Belirsizlik içinde bir mesleki amaca bağlanır.

• **Belirleme Basamağı:** Kararsızlık bu dönemde yok olur. Meslek üzerinde ne yapabilirim diye düşünmeye başlar. Seçtiği mesleğin kendi içindeki seçeneklerini analiz eder. Devlet kurumumu olsun özel mi olsun yoksa akademik olarak yükselmeye devam edeyim mi düşüncelerine girer (Nelson–Jones, 1982’den aktaran: Güven 2008: 28).

1.8.2.Super’in Benlik Kuramı

Meslek seçimi birey ile çevrenin belli bir gelişim süreci içerisinde etkileşimin sonucunda benliğe yansımaları olarak kabul edilir (Yeşilyaprak, 2003d: 258). Super’e göre mesleki gelişim sürecinde benlik kavramına etki eden üç öge olduğunu gözlemlemiştir. Bu süreçler oluşma, geçiş ve tamamlama olarak ifade edilir. Benlik kavramı bebeklikten yaşam boyu oluşmaya devam eden süreçtir. Benlik kavramının oluşumu keşfetme ile olur. Birey faaliyetler ve çabalar sırasında kendi kendini keşfeder. Çeşitli rollere bürünerek kendini sınar ve bu durum benlik kavramının gelişmesine yardımcı olur. Benlik, beğenilen bir mesleki role sahip kişi ile özdeşleşme o mesleğe yönelik yeteneklerini keşfetmesi ile oluşur (Nelson –Jones, 1982).

•**Büyüme:** 0-14 yaş aralığındaki çocuk özdeşleşmenin sonucunda benlik kavramı oluşmaya başlar.

•**Keşfetme (araştırma):**15-24 yaş aralığı ergenlikten başlayıp yetişkinliğe kadar devam eden süreçtir. Birey bu süreçte hem kendini tanır hem de başkalarıyla ilişkileriyle ev ve okul ortamlarında alınan roller sayesinde benlik kavramının meyvesi ortaya çıkar.

• **Yerleştirme:** 25-44 yaş aralığı genç yetişkinlikten başlayarak olgunluk dönemine kadar devam eder. Bu döneme bireyin işe başlama dönemi de denilebilir. İş artık merkezdedir. Diğer etkenlerini işe göre düzenler. Genç yetişkin güvenli bir meslek benliği oluşturmak ister. Problemlerle karşılaşabilir.

Belli sıkıntılarının sonunda işe yerleşme sonuçlanır. Mesleki benlikte doyuma ulaştığında daha iyi olmak için çabalar.

•**Koruma:** Bu dönem 45-64 yaş aralığını kapsar ve birey olgunlaşmıştır. Benlik artık tamamen oturmuş ve bu benliğini korumak birey için yeterlidir. Bu dönemde birey bir arayışta değil mesleğinin doyumunu yaşamaktadır (Yeşilyaprak 2003e: 248).

•**Çöküş:** Çalışma durumları zayıflamış enerjileri azalmış ve bunun sonucunda benlik kavramının değişimi ortaya çıkar. Çöküş aşamasında birey daha az yük ve sorumluluk alabilir (Robbins, 1994b: 79).

1.8.3.Holland'ın Kişilik Kuramı

Bireylerin kişilik yapılarının farklı olması onların isteklerinin yeteneklerinin seçeceği mesleğinde bu doğrultuda farklı olduğu düşünülmektedir. Holland altı temel kişilik tipinden bahsetmektedir ve bu kişilik tipinde meslek eğilimlerinin de olduğunu ifade etmektedir. Kişilik ile iş birbirini tamamlayan iki kavram ise yani birbirine ne kadar uyumlu ise işte alınan haz o kadar fazladır. Bireyin sağlıklı karar vermesi için birey yeteneğini ilgilerini değerlerini tam anlamı ile tanıması gerekir (Robbins, 1994c: 79). Holland'ın teorisine göre bireyler kişilik özelliklerine göre meslek seçimleri farklılık gösterebilir. Tablo 1. incelendiğinde altı farklı kişilik tipi ile meslek alanları arasındaki ilişki görülmektedir. Bu kişilik tipleri gerçekçi, araştırmacı, sanata eğilimli, sosyal, girişimci ve geleneksel olarak sınıflandırılır. Holland'a göre bu kişilik özelliklerini sahip bireyin ona karşılık gelen meslekte çalışması hayatını sürdürmesi başarı grafiğini artırmakta aynı zamanda bu bireylerin meslek değiştirme oranının da az olduğunu ifade etmiştir (Can, Akgün, ve Kavuncubaşı, 1995: 192).

Tablo 1
Holland'ın Kişilik Kuramı

Kişilik Tipi	Belirgin Özellikleri	Baskın Talepler	Tipik meslekler
1-Gerçekçi	Sabırlı ve hoşgörülü, pratik, maddeci, erkeksi, anti sosyal , samimi, doğal, sebatkar, iç görüleri ve başarıma güdöleri gelişmemiş	Kas faaliyeti, motor koordinasyonu, gerektiren işler Açık havadaki işler Mekanik, sistematik çalışmalar Nesneler eşyalar, makinesel ve hayvanlarla ilgili etkinlikler	Otomobil Tamirciliği, her çeşit Araç Teknisyenliği, elektrikçi, Mühendislik, Ziraat ile ilgili Meslekler, Ormancılık, Denizciler,
2- Araştırmacı	Entelektüel, analitik düşünce yapısına sahip, rasyonel, eleştirel, hassas, sabırlı, yönetimci, bağımsız, çekingen, içe dönük	Analitik faaliyetler Sistematik deneysel çalışmalar Bilimsel çalışmalar Fiziksel, biyolojik veya kültürel olguları araştırma	Biyolog, Genetikçi, Matematikçi, Kimyager, Fizikçi, Astronot, Antropolog, Tıp Teknisyeni
3-Sanata eğilimli	Heyecan ve coşkuları dengesiz, hayalci, fevri, karmaşık, sezgileri güçlü, bağımsız, duygusal, uygucu olmayan, duyarlı ve etkileyici	Estetik faaliyetler Tutkulu bağımsız, sistematik, olmayan aktiviteler Sanatsal etkinlik ve ürünler yaratma	Senarist, Ressam, Aktör, Tiyatro Sanatçısı/ öğretmeni, Müzisyen, Kompozitör, Dekoratör, mimar
4-Sosyal	Yardımsöer, sorumluluk sahibi, sosyal, birlikte hareket etme, empati kurabilen, arkadaş canlısı, içten, sabırlı, nazik, anlayışlı	İnsanlarla birlikteliği sağlayan aktiviteler Başkalarını ikna etme yönlendirme Başkalarını Eğiterek Geliştirmek yardım etmek	Sosyal Hizmetler Uzamanı, Rehabilitasyon Danışmanları, Psikolog, Psikoloji Danışmanları, Halkla ilişkiler uzmanı, Üniversite Hocaları, Öğretmenler
5-Girişimci	Dışadönük, titiz, itaatkar, tutarlı esnek olmayan, düzenli, sebatkar, vicdanlı, özdenetimli, hayal gücünden yoksun, dengeli	Başkalarını ikna etmeye yönelik faaliyetler Sosyal eğlendirici etkinlikler	Satıcı, Pazarlamacı, Komisyoncu, Menajer, Politikacı, Avukat
6-Geleneksel	Dikkatli, titiz, tutarlı, esnek olmayan, düzenli, sebatkar, vicdanlı, özdenetimli, hayal gücünden yoksun, dengeli	Sistemli, kurallara bağılı aktiviteler Nesnelerle ilgili sistematik çalışmalar.Kayıt tutma hesaplama kontrol veri işleme makineleri kullanma	Banka Veznedarı, Kütüphaneci, Daktilograf, Postacı, Muhasebeci, Kitapçı, Finans elemanı

Yeşilyaprak, B. (2003) *Eğitimde rehberlik hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım* (28. Baskı). Ankara: Yaklaşım yayınevi

1.8.4.Roe'nin İhtiyaç Kuramı

Bireyin yaşantısı ile yeteneklerinin, ilgilerinin ve tutumlarının arasında bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Anne ve baba faktörünün çok önemli olduğunu bireyin davranışlarını etkilediğini ve kişinin meslek seçiminde etkili olduğunu ifade etmiştir. Bu kurama göre çocuğun aile içi ilişkisi, ilgisi ve ihtiyaçlarını kapsayan iki temel faktör meslek seçiminde belirleyici olmuştur. Bunlar bireyin genetik özgeçmişi ve ihtiyaçlar hiyerarşisidir (Özgüven, 2003: 1-454). Roe'e göre çocuğun ihtiyaçlarını karşılama yönünden ailenin davranışı meslek seçiminde önemlidir. Bu konu da düşüncesini şu şekil ifade etmiştir (Kuzgun, 2009):

- Kalıtımın etkisi ilgi ve yetenek üzerinde belirgin değildir. Kalıtım daha çok gelişimin seviyesini belirler.
- Bireyin ihtiyaçları düzenli karşılanırsa ihtiyaçlar güdüleyici etkisini kaybeder.
- Bireyin doğal yaşantıda öğrenme merakı engellenirse zamanla merak kavramı yok olur.
- Bireyin, hayatının ilk yıllarında yaşadığı doyum ya da hayal kırıklığı bireyin geleceğini hangi alana yöneleceğini belirleyebilir.
- Bireyin istemsiz olarak yöneldiği şeyler bize davranışları hakkında ipucu verir.

1.9.Mesleki Olgunluk

Bireyin belirli yaş dönemlerinde mesleki anlamda görevleri vardır. Bu iki ölçütü bütünleştirirsek ortaya mesleki gelişim dönemleri ifadesi ortaya çıkar. Mesleki gelişim dönemleri bireyin başarması gereken adımlardan oluşur bu adımlar bazı mesleki gelişim görevlerinden oluşmaktadır. Bu görevler bir dizi davranışlardan oluşan meslekte donanımlı olmak için eğitimlerden oluşmuş hayatın her anında ortaya çıkan faaliyetlerdir (Satan, 2004: 1-145). Birey belli yaş dönemlerinde mesleki görevlerini yapması gerekmektedir. Bu doğrultuda ilerleyen bir kişinin mesleki olgunlukta olduğu ifade edilir. Mesleki olgunluk kavramını ilk kullanan Super'dir. Mesleki olgunluk, bireyin mesleki gelişimini ifade eden önemli kavramlardan bir tanesidir. Mesleki olgunluk, bireyin akılcı ve

gerçekçi meslek seçimi için gerekli bilgi ve beceriyi kazanması olarak ifade edilebilir (aktaran: Levinson, Ohler, Caswell ve Kiewra, 1998a: 475-482).

Bireyin gözlenen mesleki davranışları ile yaş itibarı ile göstermesi beklenen davranışları arasındaki orantı bize mesleki olgunluğun derecesini verir (Kuzgun, 2014). Crites'e (1969) göre kişinin erken çocukluk dönemindeki hayali seçimlerinden çalışma hayatı bitene kadar göstermiş olduğu gelişimin derecesidir (aktaran: Levinson, Ohler, Caswell ve Kiewra, 1998b: 475-482).

Mesleki olgunluk bir bakıma bireyin bulunduğu yaş dönemine karşılık mesleğe hazır oluşudur. Mesleki olgunluk tanımının hazır oluş durumuna değinen tanımlarda mevcuttur. Powell ve Luzzo (1998) meslek seçimini, tutumları ve mesleki karar vermeye ilişkin bilgilerine temellendirerek yapmaya hazır oluş olarak ifade eder. Bireyin meslek ile ilgili donanımlı ve bu yönden uygun seçimler yapmaya hazır olma olarak tanımlanmıştır (Savickas, 1984: 222-231). Mesleki olgunlukta bulunan birey mesleki olarak kendisine uygun bir seçim yapacak yetenektedir (Watkins, 1989). Bu anlamda mesleki olgunluğa erişmiş üniversite adayının meslek seçiminde yanlış karar alması azalacağı gibi kişinin öz farkındalığı da artacağından tam anlamı ile hazır bulunurluğa sahip olur (Kepir, 2011: 20). Her döneme ait bir hazır bulunuşluk vardır. Hazırbulunuşluğu tam oturmamış birey de mesleki olgunluğa erişmemiş birey demektir ve böyle bir bireyin meslek seçiminde doğru karar vermesini beklemek yanlıştır (Kuzgun ve Bacanlı, 2010: 109-140). Karar verme evresi yaş dönemi ve öğrenim düzeyi düşünüldüğünde eğitim öğretimin ortaöğretim dönemi öğrencilerini ilgilendirdiği görülmektedir. Bu dönem hem mesleki tercihine karar verme ve bu doğrultuda onun eğitimini alacağı bölümü üniversiteyi tercih etme evresidir. Orta öğretim sürecini verimli geçiren bir birey bu dönemin görevlerini yerine getirmiş mesleki olgunluğa ulaşmış olması gerekir (Çoban, 2005: 39-54).

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu konu ile ilgili benzer Türkçe çalışmalara kronolojik sıra ile bakıldığında çeşitli sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Aşağıda bu çalışmalara yer verilmiştir.

2.1.1.Yurt İçi Yapılan İlgili Araştırmalar

Tan (1956) bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin meslek seçimi üzerine aldığı kararın zaman içerisinde değişip değişmediğini incelemiştir. Tan'ın yaptığı araştırmada ortaokul öğrencilerinin bilinçli bir meslek seçimi olmadığı cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ifade etmiştir. Ortaokul öğrencilerinin meslek seçimindeki değişimlerinin de yaş aralığı olarak 13-15 olarak ifade etmiştir.

Akdemir (1987) yaptığı araştırmada lise öğrencilerinin başarı seviyelerinin mesleğe karar verme etkisi incelenmiştir. İncelemeye alınan faktörler fen ve sosyal başarı düzeyleri, ilgi alanları, tercih ettikleri meslekler, mesleklere bağladıkları toplumsal değerler ve gelecekteki mesleki başarı beklentileri olarak ele almıştır. Araştırma sonucuna göre fen ve sosyal başarı düzeyi yüksek ve düşük olan öğrencilerin ölçülen ilgi alanları seçtikleri meslekler ve gelecekteki mesleki başarı beklentileri farklı çıkmıştır. Ama mesleklere bağladığı toplumsal değerler farklı çıkmamıştır. Ayrıca başarısız öğrencinin meslek seçimi konusunda başarılı öğrencilere nazaran daha çok problemle karşılaştıkları ortaya çıkmıştır.

Vurucu (2010) bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi meslek liselerinde, öğrencilerin meslek seçimi yeterliliğinin hangi seviyede olduğu ve meslek seçimini etkileyen faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Yine bu araştırmada meslek lisesi öğrencilerinin seçtikleri mesleklerinden memnuniyeti sorgulanmıştır. Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın evrenini 2007–2008 eğitim-öğretim döneminde Kocaeli ili Gebze, Darıca, Çayırova, Dilovası ilçelerindeki meslek lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem, basit tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Araştırmada veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu”, “Meslek Seçimine Etki Eden Faktörler Anketi”, “Meslekten Memnuniyet Anketi” ve “Meslek Seçiminde Yeterlilik Ölçeği”

kullanılmıştır. Araştırmada verilerin analizinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Kuruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Meslek seçiminde ailelerinin sosyo-ekonomik durumlarının etkili olduğunu kabul eden öğrenciler %41'dir. Meslek seçiminde ailelerin beklentisi ve ailelerin öğrencilere yönelik düşüncelerinin etkili olduğunu kabul eden öğrencilerin oranı %59'dur. Meslek seçiminde arkadaşların ve çevrenin etkili olduğunu kabul eden öğrenciler %47dir. Ankete katılan öğrencilerin yaklaşık %80'i mesleklerini sevmektedirler. Ankete katılan öğrencilerin kendi meslek seçimi yeterliliklerini değerlendirmeleri 3 puan (katılıyorum) seviyesindedir.

Çınar (2011) yılında yaptıkları bu araştırmada lise son sınıfa devam eden bir grup öğrencinin mesleki olgunluğu ve kararsızlığı incelenmiştir. Aşamasında İstanbul Ataşehir lisesinde okuyan 237 lise son sınıf öğrencisine Mesleki Olgunluk Ölçeği ve Mesleki Karar Envanteri uygulanmış, mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlık düzeyleri ile bazı demografik özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu grubun içinden 31 öğrencinin 15'i ile hafta da iki saat süren toplam sekiz saatlik psikodrama çalışması yapılmıştır. Kalan 16 öğrenci kontrol grubu olmuştur. Ön test ve son testlerin sonucu karşılaştırılmış mesleki kararsızlık düzeylerinde düşüş mesleki olgunluk da yükselme tespit edilmiştir. Bulgular parametrik olmayan Wilcoxon testi ile incelenmiş anlamlı bulunmuştur.

Büyükdağ (2012) bu araştırmada üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin değer tercihleriyle mesleki yönelimleri arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin cinsiyet, yaş, okul türü, anne – babanın eğitim düzeyi ve mesleği, en çok severek çalıştığı ders, kitap okuma alışkanlığı, ders çalışma alışkanlığı değişkenliğini incelemiştir. Ayrıca yurt dışına çıkıp-çıkmadığı, kardeş sayısı, üniversite sınavı için kaç yıldır dershaneye gittiği, ailenin gelir düzeyi, dersane seçiminde değer tercihlerinin etkisi değişkenlerine göre öğrencilerin değer tercihlerinin farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma İstanbul İli Bakırköy İlçesinde üniversite sınavına hazırlanma amaçlı dershaneye devam eden 281 öğrenci üzerinde gerçekleşmiştir. Araştırmada ilişkisel tarama modellerinden karşılaştırma türü tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen

demografik değişkenlerin toplanmasına yönelik bir bilgi formu, Mesleki Olgunluk Ölçeği ve Schwartz Değerler Ölçeği aracılığı ile elde edilmiştir. Araştırmada; non parametrik teknikler, parametrik analiz teknikleri, bağımsız grup t-testi, non parametrik Kruskal Wallis testi, non parametrik Mann Whitney-U testi, Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizleri kullanılmış olup manidarlıklar 0.05 düzeyinde sınanmıştır. Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki yönelimleri ve değer tercihleri ile demografik özellikleri arasındaki ilişkinin var olduğu bu araştırmanın sonuçlarıyla ortaya konmuştur. Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin değer tercihleri ve mesleki olgunluk ölçekleri alt boyutları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan analizler yapılmıştır. Araştırma sonucunda; güç, başarı, özdenetim ve uyum ile istendik davranışlar arasında pozitif yönde, istenmedik davranışlar arasında negatif yönde; hazcılık, evrensellik, yardımseverlik ve güvenlik alt boyutları ile istenmedik davranışlar arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuş olup istenmedik davranışlar arasında bir ilişki tespit edilmemiştir. Geleneksellik ve uyarılma ile istendik ve istenmedik davranışlar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Böylelikle üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin değer tercihlerinin mesleki yönelimleri ile ilişkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Bolat (2014) yaptığı bu çalışmada orta öğretimin son kademesinde bulunan öğrencilerin mesleki karar verme yetkinliği ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi ve bu öğrencilerin mesleki karar verme yetkinliğinin ne gibi değişkelerde değişiklik gösterdiğini manidar şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırma grubu 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Trabzon il genelinde lise eğitimine devam etmekte olan, son sınıf öğrencilerinden seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenmiş 808 öğrenciden oluşmaktadır. Katılımcılara araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel Bilgi Formu, mesleki karar verme yetkinliğini ölçmek amacı ile Meslek Kararı Verme Yetkinlik Ölçeği (MKVYÖ), İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) ve BEM cinsiyet rolü envanteri uygulanmıştır. Veri analizi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Tekniği, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve bağımsız grup t testi kullanılmıştır. Bulgular mesleki karar verme yetkinliği ile güvenli bağlanma ve korkulu bağlanma stilleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Kayıtsız bağlanma

ve saplantılı bağlanma ile mesleki karar verme yetkinliği arasında ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Ayrıca kadınsı ve erkeksi cinsiyet rolüne sahip olanların mesleki karar verme yetkinliğinin belirsiz cinsiyet rolüne sahip olanlara göre; androjen cinsiyet rolüne sahip olanların mesleki karar verme yetkinliği kadınsı, erkeksi ve belirsiz cinsiyet rolüne sahip olanlara göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Son olarak da cinsiyet, okul türü, doğum sırası, anne ve baba eğitim düzeyi ile mesleki karar verme yetkinlik düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığını ancak gelir düzeyi iyi olanların mesleki karar verme toplam puanlarının gelir düzeyi orta olanlara göre daha yüksek olduğu yapılan çalışmada ortaya çıkmıştır. Sonuçlar, kuramsal çerçevede yapılan araştırmalar bağlamında değerlendirilip tartışılmıştır. Araştırmacılara ve alanda çalışan meslek elemanlarına gelecekte yapılacak çalışmalar için öneriler sunulmuştur.

Akyıldız (2017) yaptığı araştırmada fen lisesi öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin meslek tercihlerine etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Yozgat il merkezinde bulunan lise son sınıf fen liseleridir. Anket uygulaması 2016-2017 eğitim öğretim yılından 109 öğrencinin katılımı ile olmuştur. Öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörlerin önem ağırlıklarının belirlenmesinde meslek tercihlerindeki önceliklerin tespit edilmesinde BTOPSİS yöntemi uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda en çok tercih edilen meslek grupları tıp, diş hekimliği ve hukuk fakültesi olmuştur. Onları takip eden ise mühendislik fakültesi olmuştur.

Turan (2018) bu araştırmada, rehber öğretmen, veli ve öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçiminde aile ve okulun rolünü belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmada nicel gözlem kullanılmakta olup betimsel tarama modelinde hazırlanmıştır. Çalışma evresi 2016-2017 eğitim öğretim yılı Antalya ili merkez Kepez, Muratpaşa, Konyaaltı ilçelerindeki resmi ve özel liselerde görevli rehber öğretmenler, öğrenim görmekte olan öğrenciler ve velileri oluşturmaktadır. Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan anketler kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencinin meslek seçiminde ilk sıra da ailesi daha sonra kendi tercihi daha sonra yakın çevresi olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmada ailenin ve okulun öğrencilerin meslek seçimi konusundaki önemi ortaya konulmuştur.

Yurtiçinde yapılan araştırmalarda genel anlamda varılan bulgu ve sonuçlar şöyle özetlenebilir. Akademik olarak başarısız öğrencilerin meslek kararlarında daha çok problem yaşadığı ayrıca akademik başarısı yüksek öğrencilerin hedeflerinde tıp, mühendislik diş hekimliği gibi bölümlerin tercih edildiği araştırmalarda yer almaktadır. Öğrencilerin değerleri ile mesleki yönelimlerinin ilişkili olduğu da çoğunlukla ispatlanmıştır. Ayrıca başka bir çalışma da psikodrama yaptırılan son sınıf ğrencilerinin mesleki olgunluklarının arttığı gözlemlenmiştir.

2.1.2.Yurtdışında Yapılan alışmalar

Frey (1962) yaptığı araştırmada öğrencilerin meslek grupları bağladıkları değerleri incelemiştir. Araştırma sonucunda ğrencilerinin büyük bir kısmının orta derecede riski ve kazancı olan meslek alanlarını seçtikleri saptanmıştır.

Baundy ve Norris (1992) yaptığı araştırmada niversite son sınıf muhasebe bölümü ğrencilerinin meslek seçimi sürecinde önemli gördüğü unsurları incelemiştir. Araştırmaya göre meslek seçiminde 35 ölçüt belirlenmiştir. Yapılan araştırmada meslek seçiminde gördükleri en önemli unsur mesleki güvence onun ardından işin sağladığı olanaklar ve arkasından da mesleğe duyulan ilginin takip ettiği ifade etmiştir (Turan, 2018: 39).

Patton ve Creed (2001) tarafından cinsiyete göre mesleki olgunluk düzeylerinin farklılaştığını bulan araştırmada, 12-18 yaş aralığında bulunan ergenlerin mesleki karar verme ve mesleki olgunluk düzeyleri yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmiştir. Araştırmada veriler 1.971 öğrenciye uygulanan Meslek Seçimi lği (The Career Decision Scale) ve Meslek Gelişimi Envanteri'nden (Career Development Inventory) elde edilmiştir. Araştırma sonucunda yaş arttığa mesleki olgunluk düzeyinin arttığı bulunmuştur. Ayrıca Meslek gelişimi envanteri'nin kararlılık alt 30 lği puanlarına göre, yaş arttığa kızların meslek seçimindeki kararsızlıkları erkeklere göre yükseliş göstermektedir. Bu anlamda mesleki olgunluk düzeyi yaş, cinsiyet değişkenleri ve kullanılan ölçeklere göre farklılık göstermektedir.

Iacovou ve Shirland'ın (2005) yılında Amerika'daki bir devlet üniversitesinde yaptığı “*Öğrencilerin Mesleğe Karar Verme Kaynakları*” adlı Araştırmaya 241 öğrenci katılmıştır. Bu araştırmada öğrencilerin meslek seçiminde karar vermedeki 20 ölçütün en önemli üç önceliğin meslekte yükselme potansiyeli, işin sağladığı yararlar ve iş yükü geldiği görülmüştür.

Veerle ve Karine (2007) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin üniversite de seçim uygulamalarına yönelik mesleki karar verme süreçlerinin sonuçları üzerine yapılmıştır. Lise son sınıfın sonunda yapılan bu çalışma örneklemin üniversiteyi kazanmasıyla ilk iki yıl boyunca gözlemlendi. Lineer ve lojistik regresyon analizleri yapılmıştır. Öğrencilerin son sınıfın sonunda mesleki karar verme görevleriyle mücadele etmelerinin, ilk trimesterde erken seçim uygulamasının (seçim gerçekleştirme, akademik uyum, seçilen Araştırmaya bağlılık) bazı yönlerine büyük ölçüde destek çıktığını ortaya koydu.

Tang, Pan, ve Newmeyer (2018) bu çalışmalarında lise öğrencilerinin meslek özelemlerini etkileyen faktörler incelenmiştir. Sosyal Bilişsel Kariyer Gelişim Modeli, öğrenme tecrübeleri, meslek öz yeterliği, sonuç beklentileri, meslek ilgi alanları ve meslek seçimleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapısal bir denklem modelleme analizinin sonuçlarına göre meslek öz yeterliliği meslek de karar verme sürecini olumlu etkiledi. Ancak değişkenlerin ve meslek özelemleri için tahmin değişkenleri arasındaki spesifik yolların cinsiyetlere göre farklı olduğu gözlemlendi. Öğretim kademelerinde bulunan rehber öğretmenlerinin de meslek müdahale programlarında etkinliği tartışıldı.

Yurtdışında yapılmış olan araştırmaların bulgu ve sonuçları şöyle özetlenebilir. Mesleki güvencenin iş gücü işin sağladığı yararlar ve bu doğrultuda mesleki yükselme ve meslek seçiminde ön plana çıkmaktadır. Ayrıca mesleki araştırmalarda olgunluğun yaş ile doğru orantılı olduğu ortaya konulmuştur. Okullarda yapılan rehberliğin lise kademesinde ne kadar önemli olduğu pek çok araştırmada ifade edilmiştir. Mesleki karar verme süreçlerinde ortaya çıkan problemlerin, okul rehberlik işbirliği ile ortadan kaldırılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir araştırmada bireyin mesleki öz yeterlilikte kendini bilmesi meslek seçiminde yani karar verme durumunda doğru kararlar

verebileceğini ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte cinsiyete göre de mesleki karar verme süreçlerinin farklılık gösterdiği ortaya çıkarılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama teknikleri ve verilerin analiz edilmesi sürecinde kullanılarak istatistiksel yöntemlere ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada 2018-2019 eğitim öğretim yılında lise son sınıf öğrencilerinin okul-üniversite işbirliği ile mesleki yönelimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmada, okul-üniversite işbirliği ile mesleki yönelimlerinin belirlenmesi amacıyla tek grup öntest sontest deneysel desen kullanılmıştır. Yarı deneysel bir desen olan tek grup öntest- sontest deneysel desenlerde (Campbell ve Stanley, 1963) bağımlı değişken, deneysel işlemin öncesi ve sonrasında ölçülür (Gall, Gall ve Borg, 2003; Salkind, 2008; Creswell, 2003). Araştırmanın bağımsız değişkeni okul-işbirliğine dayalı etkinlik, bağımlı değişkeni ise öğrenci görüşleridir.

3.2.EVREN VE ÖRNEKLEM

Evren

Araştırmanın evrenini Rize’de bulunan bütün liseler oluşturmaktadır.

Örneklem

Araştırmada örnekleminde yer alan okul ve katılımcıların seçiminde seçkisiz olmayan örnekleme tekniklerinden amaçlı örnekleme tekniği kullanılmıştır. Bu tür örneklemede araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırmanın amacına en uygun olanları örnekleme alır, yani her önüne gelen örnekleme alınmaz (Balcı, 2009).

Amaçlı örneklemede, örnekleme alınan grupların seçiminde araştırmanın amacına hizmet edecek özelliklere uygun kişiler ve gruplar seçilir (Christensen, Johnson ve Turner, 2014). Bu araştırmada da öğrencilerin meslek seçiminde aile

ve okulun rolünü ortaya koymada görüş sahibi olan kişilere ve gruplara yer verilmiştir. Bu kişiler seçilirken, şu özelliklere dikkat edilmiştir: Tüm öğrenciler yerine sadece son sınıf öğrencilerinin görüşlerine yer verilmiştir. Aynı şekilde okuldaki tüm öğretmenlerin görüşlerini almak yerine en az üç yıl o okulda görev yapmış olan rehber öğretmenlerin yönlendirme açısından görüşleri alınmıştır. Bu bağlamda araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Ardeş İlçesinde bulunan araştırmacının görev yaptığı fen lisesindeki son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nin fakültelerinde yapılan etkinlikler için daha önce öğrenciler tarafından belirlenen bölümler doğrultusunda öğrencilerin istedikleri elektrik elektronik mühendisliği, makine mühendisliği ve tıp fakültesi programlarındaki akademisyenlerden derslere katılım ve etkinliklerin uygulanması açısından yardım alınmıştır. Bu akademisyen grubu çalışmanın bir diğer örneklemini oluşturmaktadır.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Araştırmada yer alan 30 öğrencinin kişisel özellikleri, araştırmanın bağımsız değişkenleri olan cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, anne-baba meslekleri, ailenin aylık gelir düzeyi, kardeş sayısı ve aile de üniversite okuyan kardeş sayısına ilişkin dağılımları tablolarda frekans ve yüzde olarak verilmiştir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetleri

Öğrencilerin Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (RTEÜ) bölümlerinde, sınıflarda ders etkinlikliklerine katılabilmeleri için bu sayı 30 olarak belirlenmiştir. Cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin %46,6'sı kadın ve %53,3'ü de erkektir.

Tablo 2

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	14	46,6
Erkek	16	53,3
Toplam	30	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin sayıca yakın olduğu Tablo 2’de görülmektedir. Bu durum öğrencilerin üniversitedeki bölüm gezilerinde cinsiyete göre benzer yüzdelerde yer aldığını göstermektedir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumu

Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 30’dur. Annelerinin öğrenim durumu değişkenine göre öğrencilerin %30’ u ilkokul, %13,3’ü ortaokul, %30’u lise, %3,3’ü yüksekokul ve %23,3’ ü de üniversite mezunudur.

Tablo 3

Öğrencilerin Annelerinin Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	N	%
İlkokul	9	30,0
Ortaokul	4	13,3
Lise	9	30,0
Yüksek okul	1	3,3
Üniversite	7	23,3
Toplam	30	100,0

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin en çok %30’unun ilkokul ve %30’unun da lise düzeyinde olduğu; en az %3,3’ünün yüksekokul düzeyinde olduğu görülmektedir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Annelerinin Meslek Durumu

Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 30’dur. Annelerinin mesleğe göre %66,6’sı ev hanımı, %10’u öğretmen ve %23,3’ü diğer meslek grubundadır.

Tablo 4

Öğrencilerin Annelerinin Meslek Durumu

Meslek	N	%
Ev hanımı	20	66,6
Öğretmen	3	10,0

Diğer	7	23,3
Toplam	30	100,0

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin en çok %66,6'sının ev hanımı olduğu, en az %10'unun öğretmen mesleğine sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumu

Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 30'dur. Babalarının öğrenim durumu değişkenine göre öğrencilerin %6,6'u ilkokul, %3,3'ü ortaokul, %50'si lise, %13,3'ü yüksek okul ve %26,6'sı da üniversite mezunudur.

Tablo 5

Öğrencilerin Babalarının Öğrenim Durumu

Öğrenim Durumu	N	%
İlkokul	2	6,6
Ortaokul	1	3,3
Lise	15	50,0
Yüksek okul	4	13,3
Üniversite	8	26,6
Toplam	30	100,0

Tablo 5 incelendiğinde araştırmada yer alan öğrencilerin babalarının en çok %50'sinin lise, en az %3,3'ünün ortaokul düzeyinde öğrenime sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Babalarının Meslek Durumu

Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 30'dur. Babalarının mesleğe göre %43,3'ü serbest %16,6'sı öğretmen ve %40'ı diğer meslek grubundadır.

Tablo 6

Öğrencilerin Babalarının Meslek Durumu

Meslek	N	%
Serbest	13	43,3
Öğretmen	5	16,6
Diğer	12	40,0
Toplam	30	100,0

Tablo 6 incelendiğinde araştırmada yer alan öğrencilerinin babalarının en çok %43,3'ünün serbest meslek; en az %5'inin öğretmen olduğu görülmektedir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyi

Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 30'dur. Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin aylık gelir düzeyine göre %3,3'ü 1000-1500tl arası, %16,6'sı 1600-2100 tl arası, %20'si 2200-2700 tl arası ve %60'ı 2800tl ve üstü olarak belirlenmiştir.

Tablo 7

Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelir Düzeyi

Aylık Gelir Düzeyi	N	%
1000-1500tl	1	3,3
1600-2100tl	5	16,6
2200-2700tl	6	20,0
2800tl ve üstü	18	60,0
Toplam	30	100,0

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin ailelerinin aylık gelir düzeyi en çok %60 oranında 2800tl ve üstü; en az %3.3 oranında 1000-1500 arasında değişmektedir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayısı

Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 30'dur. Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayılarına göre %3,3 tek çocuk, % 23,3'ü iki kardeş, %33,3'ü üç kardeş, %20'si dört kardeş, %16,6'sı beş kardeş ve %33,3'ü de altı kardeş olarak belirlenmiştir.

Tablo 8

Öğrencilerin Kardeş Sayısı

Kardeş Sayısı	N	%
0	1	3,3
1	7	23,3
2	10	33,3
3	6	20,0
4	5	16,6
5	1	3,3
Toplam	30	100,0

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin kardeş sayısının %33,3'ü 2 kardeş, en az %3,3'ünün 5 kardeş olduğu görülmektedir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Ailesinde Üniversite Okuyan Kişi Durumu

Araştırmaya katılan öğrenci sayısı 30'dur. Ailesinde üniversite okuyan var mı değişkenine göre %40'ı evet, %60'ı hayır diye belirtmiştir.

Tablo 9

Öğrencilerin Ailede Üniversite Okuyan Kişi Dağılımı

Üniversite okuyan aile bireyi var mı?	N	%
Evet	12	40
Hayır	18	60
Toplam	30	100

Tablo 9 incelendiğinde %60'ının üniversitede okuyan başka bir aile bireyi olmadığı %40'ının da üniversite de okuyan aile bireyi olduğu görülmüştür.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplama aracı olarak uygulama öncesi ve sonrasında uygulanan görüşme formu kullanılmıştır. Bu veri toplama araçlarının geliştirilmesi ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Forumu (Ek-1) ve yarı yapılandırılmış görüşme formu (Ek-2) kullanılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla veriler elde edilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu (Ek-1):

Araştırmacı tarafından katılımcıların; cinsiyet, anne baba öğrenim durumu, anne baba meslek durumu, aylık gelir düzeyi, ailede bulunan kardeş sayısı ve ailede üniversite okuyan kişi sayısı gibi bilgilerini toplamak üzere geliştirilen ölçme aracıdır.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Ek-2):

Araştırmanın bir diğer veri kaynağı yarı yapılandırılmış görüşme tekniğidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır bu form açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Görüşme formunun oluşturulması aşamasında çalışmada aktif görev alan üniversitede çalışan akademisyenlerin düşünceleri de dikkate alınmıştır. Hazırlanan görüşme formunun geçerliliğini sağlamak amacıyla uzmanların görüşleri alınmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır.

$$\text{Güvenirlik} = \text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})$$

İki ölçme alan uzmanı bir Türkçe alan uzmanından alınan görüşler doğrultusunda görüş birliği tamamen sağlanmıştır ve bu oran %100 çıkmıştır. Güvenirlik oranının %70 ve üzeri çıkması güvenilir olduğu anlamına gelmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Elde edilen sonuç güvenilir formun olduğunu göstermektedir.

Form da yapmak istediği mesleğin ne olduğu, okul rehberlik servisinin desteği, mesleki envanter kullanıp kullanmadığı, öğretmenlerin meslek seçiminde etkisi olup olmadığı, genel anlamda meslekler hakkında bilgisi olup olmadığı, üniversite tanıtımları ve istediği mesleğin dersinde bulunmak istemesi ile ilgili yedi maddeden oluşan açık uçlu sorular sorulmuştur. Görüşme formunda yer alan sorulara öğrencilerin verdikleri cevaplar ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Ses kayıt cihazının kullanılmasının nedeni verilerin eksik veya yanlış olma ihtimalini ortadan kaldırmaktır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun en önemli özelliklerinden birisi görüşmenin daha önceden hazırlanmış forma bağlı olarak devam etmesi sebebiyle belli bir sırayla ve karşılaştırılabilir bilgi sunması diye ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 150). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacının önceden hazırladığı sorular vardır, ancak sorular değiştirebilirler ve gerekirse açıklamalar da yapılabilir. Aynı zamanda görüşme esnasında konu ile ilgili açık uçlu sorular da sorulabilir (Robson, 1995; McKernan, 1996)

Veriler öğrencilerin uygun olduğu bir zaman diliminde uygun bir mekanda toplanmıştır. Sorular cevaplanırken araştırmacıdan etkilenmemesine çalışılmış öğrencilere cevaplamaları için belli bir süre verilmiştir. Görüşme formundaki sorular dikkate alınarak alt amaçlar oluşturulmuştur.

3.4.VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Verilerin toplanması sürecinde Rize il Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alındıktan sonra okula gidilerek araştırmaya katılmaya gönüllü olan ayrıca rehber öğretmenlerden elde edilen yönlendirmelere göre veri toplanarak grup belirlenmiştir. Gönüllü katılımcıların kişisel bilgi formu ile bilgileri elde edilmiştir [Ek-1]. Formu samimi olarak cevaplamalarını sağlamak amacıyla bilgilerin kimseyle paylaşılmayacağı özellikle vurgulanmıştır. Ayrıca okul-üniversite etkileşimli gezi ve gözlemlerinde akademisyenlerin uygulamalı ve üç boyutlu görsel sunumları üzerinden de gözlemler yapılmıştır. Açık uçlu sorulardan oluşan form sunulurken araştırmaya katılan bireye herhangi bir şekilde yardım ya da ipucu verilmiştir. Bu şekilde yapılmasının nedeni ise derinlemesine ve samimi cevaplar alınmasına katkı sağlamaktır (Best & Kahn, 1989).

Deneysel İşlem Basamakları

Uygulama öncesi işlemler

Deneysel işlemin ilk aşamasında, okul-üniversite işbirliğine yönelik yürütülmesi planlanan etkinlikler öncesinde sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu uzman görüşüne sunulmuş ve görüş birliği sağlanmıştır. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nde takip edilecek derslerle ve yapılacak olan etkinlikler ile ilgili fakülte akademisyenleri ile de görüşülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin etkinliklerin öncesinde görüşleri görüşme formu ile alınmıştır. Gönüllü katılımcı öğrencilerden hangi alanlara ilgi duydukları bilgisi ve rehber öğretmenlerinin de yönlendirmeleri ile elektrik elektronik mühendisliği, makine mühendisliği ve tıp fakültelerinde etkinlik temelli izleme yapılmasına karar verilmiştir.

Uygulama süresindeki işlemler

Deneysel işlem boyunca, etkinlik için 30 saat süresince gelecekte olmak istenilen alana özgü ders izleme yapılmıştır. Ayrıca kampus tanıtımı, kütüphane kullanımı, sosyal tesis ve sportif faaliyet gibi etkinliklerde bulunulmuştur. Bu etkinliklerin ilk üç saatinde öğrenciler, fakülte'deki akademisyenlerle ve yöneticiler ile görüşmeler yapmışlardır. Sonraki 6 saat (45 dakikalık ders sürelerinde) elektrik elektronik mühendisliğinde teorik ve deneysel derslere katılım yapılmıştır. Makine mühendisliği bölümünde 6 saat (45 dakikalık ders sürelerinde) öğrenci merkezli yapılan deneyler gözlemlenmiş ve slaytlardan ders izleme yapılmıştır. Öğrenciler tıp fakültesinde 8 saat (45 dakikalık ders sürelerinde) gerçek insan portatifleri üzerinde bire bir uygulama derslerine ve simülasyon uygulamalarına katılmışlardır. Öğrencilerin fakülte ortamını her yönüyle tanımaları için 7 saat süre ile kantin, yemekhane, kütüphane ve spor tesislerindeki hizmetler ile ilgili bilgilendirici geziler yapılmıştır. Veri kaybının engellenmesi amacıyla yedekleme yapmak için ses kayıt cihazı kullanılmış ve fotoğraf çekimleri yapılmıştır. Araştırmacının çalıştığı okulun web sitesinde de

etkinliklere yer verilmiştir. Böylece veliler, diğer öğrenciler ve okul öğretmenleri de uygulamayı takip edebilmiştir.

Uygulama sonucunda işlemler

Deneysel işlem sonucunda, öntest olarak yapılan öğrenci görüşlerinin, etkinlik sonrasında sontest olarak tekrar uygulanmıştır Görüşme formundan elde edilen sonuçlara göre öğrenci görüşleri yorumlanmıştır.

Araştırmanın alt amaçlarının analizinde yapılanlar şunlardır:

Birinci alt amaç “Hedeflediği bölümün dersine giren öğrenci motive olmuş mudur?”, ikinci alt amaç “Araştırmaya katılan öğrencide hedefleri doğrultusunda farkındalık gözlemlenmiş midir?”, üçüncü alt amaç “araştırmaya katılan öğrencide katılmayan öğrenciye göre ders çalışma süresinde farklılık gözlemlenmiş midir?”, dördüncü alt amaç “araştırmaya katılan öğrencide mesleki yönelimlerinde değişme olmuş mudur?,” beşinci alt amaç “Araştırmaya katılan öğrenciler araştırma sonrası çevresi ile bilgi paylaşımı yapmış mıdır?” sorularının analizinde yüzde frekans tablosu; nitel boyuttaki analizinde alınan görüşlerin transkripti yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde amaçlar ve alt amaçlara dayalı bulgular yer almaktadır.

Birinci alt amaca ilişkin bulgular:

1. “Hedeflediği bölümün dersine giren öğrenci motive olmuş mudur?” alt amacına göre yapılan görüşmeler sonucunda alınan yanıtlara ilişkin hem nicel hem nitel bulgular aşağıda incelenmiştir.

Tablo 10

Hedeflediği Bölümün Dersine Giren Öğrencinin Motivesine İlişkin Bulgular

Motive durumu	N	%
Evet motive oldum	27	90
Hayır motive olmadım	3	10
Toplam	30	100

Tablo 10 incelendiğinde öğrencilerin %90’ı üniversitede girdiği derslerin kendisini motive ettiğini belirttiğini %10’u da motive olmadığını belirtmiştir. Fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin verdiği cevaplara göre büyük çoğunluğunun motive olduğu görülmektedir. Aşağıda katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

K27: “Tıp fakültesinde ilk gün öğleden sonra girdiğimiz simülasyon eğitimi beni o kadar çok etkiledi ki tercihlerimin arasına Rize tıp fakültesini yazmaya karar verdim. Ve şunu da anladım ki biraz fazla çalışmam lazım.”

K23: “İkinci gün kampüse gittiğimizde 18 mart Çanakkale savaşı için anma programı vardı. Kampüsdeki öğrencilerin bu konu da bilinçli olması bile beni mutlu etti.”

K6: “Makine mühendisliğinin dersine girdikten sonra öğle arası mühendislikte okuyan ağabeylerle muhabbet ettiğimizde onların benimle dersler ve kampüs hakkında konuşması bana sıcak davranması beni motive etti.”

K21: “Derslere girdiğim bu süreçte üniversite öğrencileri ile sosyal tesislerde bile muhabbet edip farklı konularda konuşmak bile beni motive etti.”

K25: “Makine mühendisliğinde girdiğim yenilebilir enerji kaynağı dersinde rüzgar enerjisi konusuna değinildi. İlgimi çektiği için 2 saat boyunca dersi de iyi dinledim kendim o akşam evde bile araştırdım.”

K19: “Makine mühendisliğinde girdiğim dersin hocası bölüm başkanı idi. Profesörün bana sıcak davranması bile benim ilgimi çekti.”

K5: “Elektrik elektronik bölümünün öğrencileri ile konuştuğumda korkmamam gerektiğini, çok güzel bir bölüm ve önünün açık olduğunu ifade ettikleri zaman ister istemez insan motive oluyor. Kendimi o bölüme hazırlıyorum.”

K11: “Buradaki hocaların dediğine göre tıp fakültesindeki teknolojinin Türkiye’de sadece 3 üniversitede olduğunu her öğrenciye nasip olmayacağını bile söylemesi beni motive etti.”

K1: “Derslerin burada öğretmen anlatsın öğrenci dinlesin monotonluğu olmadığı için bile kişi motive oluyor. Belki her bölümde bu şekil değildir ama ben bu bölümü elektrik elektronik bölümünü çok beğendim.”

K8: “Tıp fakültesinde ikinci gün gittiğimiz derste reflekslerin ve insan vücudundaki bazı noktaların hastalık hakkında bilgi vermesi ve bunu o derste öğrenmek bile beni motive etti.”

K22: “Aldığım dersler ve dersine girdiğim bölüm beni motive olmamı sağlasada fakültenin bulunduğu yer ve tek bina olması biraz soğuttu. Kampüs ortamı yaşayacağım bir üniversite istiyorum.

K26: “Benim ağabeyim de bu üniversitede makine mühendisliği okuyor. Evde normalde anlatırdı ama gidip o ortamı görünce derslere girince daha farklı insan motive oluyor.”

K30: “Çok fazla etkilenmedim ama tıp fakültesin de ki hocaların mütevazı olması derslerde ve simülasyon da Bizimle ilgilenmesi beni mutlu etti.”

K24: “Lise ortamı gibi olmaması bile beni motive etti. Çalışmaya katıldığım bu süre zarfında dolu dolu geçti. Ara sıra bu çalışma yapılırsa motivasyonum hep yüksek olacağını düşünüyorum.

K20: “Lisede ki öğretmenler ile üniversitede ki öğretmenlerin davranışı birbirine çok yakın olması beni şaşırttı. Bu ilgi alakada beni istemsiz şekilde motive etti. Umarım her üniversitedeki akademisyenler davranışıda bu şekildedir.

Motive olduğunu söyleyen öğrencilerden üçünün annesi ve babası öğretmen, ikisinin de sadece babası öğretmen olduğu görüşmeler sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca aylık geliri 2700 ve altı olan 12 öğrencinin de üniversiteden ve ortamdan çok daha fazla motive olduğu görüşmeler sonucu ortaya çıkmıştır. Ailesinde üniversite okuyan abla ve ağabey figurine sahip olan öğrencilerin bölüm tercihlerinden daha emin oldukları görülmektedir.

Sürücü ve Ünal (2018) yılında yaptıkları çalışmada motivasyonun öğrencilerin akademik başarısında en önemli etken olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencinin motivasyonunu etkileyen etkenler arasında da öğretmen davranışı ön plana çıkmaktadır. Bu çalışma da öğrenci motivasyonunu artıran ya da azaltan öğretmenler üzerinde durulmuştur. Analiz sonucuna göre öğretmenin kişisel ilgi ve alakası, derse hakimiyeti, adaletli davranması dikkat çekme davranışı gibi etkenler öğrencinin motivasyonunu artırmakta; tutarsızlık , insan kayırma, sınıf kontrolünde yetersi kalınması, samimiyetsizlik, konuşma sorunları ve alan bilgisi yetersizliği öğrencinin motivasyonunu azaltmaktadır. Elde edilen bulgulara dayanarak akademisyenlere, öğretmenlere ve okullara yönelik öneriler getirilmiştir. Bu araştırmada motivasyonun önemli bir faktör olduğu görülmektedir.

İkinci alt amaca ilişkin bulgular:

2. “Araştırmaya katılan öğrencide hedefleri doğrultusunda farkındalık gözlemlenmiş midir?” alt amacına göre elde edilen bulgular şu şekildedir:

Tablo 11

Hedefleri Doğrultusunda Farkındalık Gözlemlenmiş Midir? Sorusuna Ait

Bulgular

Değişken	N	%
Evet	25	83,3
Hayır	5	16,6

Tablo 11'e bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerde farkındalık gözlemlenmiştir. %16.6'lık kısım zaten beklediği bir durum olduğu için farklı bir durum hissetmemiştir. Aşağıda katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

K2: "Makine mühendisliğinde ilk gün sabah girdiğim ders de rüzgar enerjisinin nasıl çalıştığı ile ilgili dersin hocası slaytlarla sunum gerçekleştirdi. Ben zaten önceden televizyon ve internet vasıtasıyla bu durumu merak ettiğim için çok farkındalık yaratmadı."

Araştırmaya katılan öğrencilerin %83,3'ünün farkındalık yarattı ifadesinin bulguları da nitel olarak şu şekildedir.

K4: "Tıp fakültesinde ikinci gün aldığımız eğitimde insan reflekslerinin bir çoğunun aslında bir hastalığın karşılığı olduğunu öğrendik ve o gün dersimiz de hangi refleksin bel fıtığı ile ilişki olduğunu eğitimi veren hoca paylaştı. Akşam eve gittiğimde ağabeyim de ve ablam da bel fıtığı olma durumu var mı diye bugün öğrendiklerimi uyguladım."

K9: "Mühendislik fakültesinde laboratuvar da yaptığımız deney derslerin sadece teori değil uygulamalı olması hem şaşırttı hem de deneyi öğrencilerin yapması ben de farkındalık yarattı."

K10: "Bizim ilk gün öğleden sonra girdiğimiz de derste üç boyutlu gözlüklerimizi takıp akıllı tahta da sanal bir hastanın gelip rahatsız olduğunu söylemesi oradaki öğrencilerin adım adım yapılması gerekenleri ders hocası ile paylaşması beni şaşırttı ve çok etkilendim."

K26: "Çevremde tıp fakültesinde okuyan bir çok büyüğüm var ama bana içlerinden bir kişi bile simülasyon eğitiminden ya da nabız ölçümü tansiyon ölçümü gibi çalışmaların aktif yapıldığından bahsetmedi. Bunu kendim gittiğimde gördüm, iyi ki de gitmişim. Bana soracak olursanız bu çalışma her kademedeki öğrencilere yapılması gerekir."

K11: "Son sınıfın başından beri diş hekimliği istiyordum ama aklımda hep tıp fakültesi vardı. Çalışmada tıp fakültesi derslerine girince artık diş hekimliğini unuttum diyebilirim. Bende ki en büyük farkındalık bu olsa gerek."

K7: “Hayatının büyük çoğunluğunda yapacağın mesleğin derslerine girmek bile bana göre bir farkındalıktır. Bazı dersleri hiç anlamasam da orda olmak bana yeterli oldu.”

K15: “Son gün girdiğim ders hariç diğer dersler çok zevkliydi. Az da olsa birşeyler öğrendim. Dersin hocası yoklama listesinde siz de imzanızı atın demesi bizi şaşırttı.”

K29: “Tıp fakültesinin ilk gününden son gününe kadar yaşadığım her an çok güzeldi. Simülasyon eğitimi beni çok etkiledi, belli aralıklarla böyle çalışma yapılmasının faydalı olacağını düşünüyorum.”

K24: “Fen lisesine meslek tanıtımları çalışması için o mesleği yapan bir kişiyi okula getiriyorlar. Bunun yerine bu çalışma gibi aktiviteler koysalar daha faydalı olacağını düşünüyorum. Çünkü birçok arkadaşımda farkındalık yarattığını düşünüyorum.”

K12: “İkinci gün girdiğimiz derste sınıftaki öğrenciler de dahil hepimize gözlük verdiler ve bütün organların üç boyutlu halini gösterdiler. Hataları minumuma düşürmek için böyle bir çalışma yapıldığını dersin hocası bizimle paylaştı.”

Laboratuvarda uygulamalı ders yöntemi, bizzat öğrenciler tarafından yapılarak öğrenilmesi hedeflenmektedir. Bu yöntem sayesinde akıl yürütme, uygun ortam çerçevesinde deneme yanılma yaparak problem çözme yeteneklerini geliştirip öğrencileri derse dâhil etme de etkili bir yöntemdir. Bu yüzden laboratuvar uygulaması eğitimin ayrılmaz bir parçası olması olarak düşünülmesi gerekmektedir (Orbay vd., 2003: 157; Serin, 2002: 403-406; Şahin vd., 2000: 29-33).

Araştırmaya katılan öğrencilerin simülasyon ve gerçek boyutlu (3 boyutlu) kadavra uygulamaları öğrencilerin düşüncelerinde alınan görüşmeler sonucunda da görüldüğü üzere farklılık oluşturmaktadır. Özellikle anne öğrenim durumu lise ve üzeri olan %56,6’lık grubun laboratuvar ve etkinliklerden daha çok bilgilendikleri görüşmeler sonucu ortaya çıkmıştır.

Uzun ve Sağlam (2005) yaptıkları çalışmada laboratuvar ortamında yapılan derslerin öğrencilerin başarı ortalamaları ile teorik olarak işlenen derslerin

sonucu olarak hiç deney yapmayan öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir fark olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Üçüncü alt amaca ilişkin bulgular:

3. “Araştırmaya katılan öğrencide katılmayan öğrenciye göre ders çalışma süresinde farklılık gözlemlenmiş midir?” Alt amacına uygun sorulan sorulara verilen cevaplar hem nicel hem nitel şekilde incelenmiştir.

Tablo 12

Araştırmaya Katılan Öğrencide Ders Çalışma Süresi Bulgular

Değişken	N	%
Arttı	17	56,6
Değişmedi	9	30,0
Azaldı	4	13,3
Toplam	30	100,0

Tablo 12’ ye bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerinin yarısından biraz fazlası %56.6’lık kısım da ders çalışma süresinin arttığı görülmektedir.%30’luk kısım ise yapılan görüşmede de şuandaki puanının zaten yeterli olduğunu çalışmasını bu şekil devam etmesi gerektiğini açıklamıştır. %13.3’lük kısım ise ders çalışma süresinin azaldığını belirtmektedir. Aşağıda katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

K28: “Bu sene kazanamayacağım için çok zorlamama gerek yok konuları yavaş yavaş bitiriyorum. Seneye daha iyi hazırlanıp tıp fakültesini kazanmak istiyorum.”

K16: “Tıp fakültesinde iki farklı günde girdiğim çeşitli derslerde bile birşeyler öğrenmiş oldum. Kendimi buranın öğrencisi gibi hissettim. 2. günün öğleden sonra girdiğim ders de, dersin hocasının benimle ilgilenmesi beni mutlu etti. Burayı kazanmam için biraz daha çalışmam gerektiğini anladım. Son 3 ay biraz daha gayret edeceğim.”

K8: “ Çalışmanın ertesı günü rehber öğretmenimle yeni bir ders çalışma programı yapmaya karar verdim. Biraz fedakarlık yapıp çok çalışmam gerektiğini rakiplerimin fazla çalıştığını hem biliyorum hem de tıp fakültesinde eğitim alan arkadaşlara sorduğumda farkına biraz daha vardım.”

K2: “Şu an deneme sonuçlarında aldığım puanlar mühendislik fakültesi için yeterli olduğunu düşünüyorum. Ailemin ve sınıf öğretmenimin sosyal ve kültürel anlamda bana birçok şey katabilecek aynı zamanda üniversite anlamında mesleki gelişim noktasında beni doyuma ulaştıracak bir üniversiteye gitmem için tavsiyelerini dinlediğimde ders çalışma saatini biraz daha artırmam gerektiğinin farkındayım.”

Korkmaz ve Kaptan (2002) yılında yaptıkları çalışma kapsamında ilköğretim fen derslerinde iki grup üzerinde yaptığı çalışma da ders çalışma süreleri hakkında bilgi sahibi olmuştur. Araştırma deney grubu ve kontrol grubu olarak iki grup üzerinde gerçekleşmiştir. Deney grubunda proje tabanlı öğrenme yaklaşımı kontrol grubuna ise geleneksel yöntem olan öğretmen ve ders kitabı merkezli öğrenme yaklaşımı uygulanmıştır. Yapılan deneysel sürecin sonucunda çalışma sürelerinde anlamlı bir fark oluşmuştur. Deney grubunun kontrol grubuna göre ders çalışma süresi anlamlı şekilde değişikliğe uğramıştır. Bu çalışma sadece ders süreci üzerinde etkili olmamıştır. Aynı zaman da deney grubunda ki öğrencilerde akademik başarı ve akademik benlik kavramları açısından kontrol grubuna göre anlamlı bir fark bulunmuştur.

Araştırmada yer alan öğrencilerin özellikle baba meslek durumu %56,6 ve anne meslek durumu %33,3 (öğretmen ve diğer) olanların görüşlerinde farklılık olduğu görülmüştür.

Dördüncü alt amaca ilişkin bulgular:

4. “Araştırmaya katılan öğrenci de mesleki yönelimlerinde değişme olmuş mudur?” sorusunun hem nitel hem nicel bulguları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 13

Araştırmaya Katılan Öğrencinin Mesleki Yönelimlerinde Değişme Olmuş Mudur?
Sorusuna Ait Bulgular

Değişken	N	%
Evet	5	16,6
Hayır	25	83,3
Toplam	30	100,0

Tablo 13 incelendiğinde %83,3'lük dilimin mesleki yönelimle kararlı olduğu, %16,6'lık dilim ise bir değişme olabileceğini ifade etmiştir. Aşağıda katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

K14: “Elektrik elektronik mühendisliğinin dersine girmiştım, diğer arkadaşlarda makine mühendisliğine girmişlerdi. Dersler den dönünce makine mühendisliğine giren arkadaşlar öyle bir anlattı ki bir daha böyle bir çalışma olursa makine mühendisliğini gözlemlemek istiyorum.”

K7: “İyi ki derslere girdik çünkü ben ne kadar doğru bir karar verdiğimi daha iyi anladım. Bu sene tıpi kazanmak için çabalayacağım ama bu sene kazanamazsam bir sene daha hazırlanacağım. Çünkü girdiğimiz simülasyon eğitimi beni çok etkiledi. Umarım kazanabilirim.”

K1: “Küçüklüğümde itibaren istediğim bölüm olduğu için bu çalışmada mesleki yönelimimde değişme değilde tam aksine biraz daha sarılmam gerektiğini ortaya çıkardım. Orta öğretim de alan seçiminden sonra bu tür çalışmalar bizlere mesleki yönelimde katkı sağlayabilir.”

K9: “Mühendislik fakültesine gitmeye karar vermemi sağlayan etken elektronik malzemelerdi. Küçüklüğümde itibaren devamlı uğraştığım için seviyordum. Bu çalışmaya katıldığım vakit ayrıca derslerde bizim de aktif bir şekilde görev almamız mesleki yönelimimde doğru karar verdiğimi daha iyi anladım.”

Büyükdağ (2012) yılında yaptığı çalışmada üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin mesleki yönelimlerinin demografik özellikleri arasında ilişkinin var olduğu ortaya çıkmıştır. Üniversite sınavına hazırlanana öğrencilerin mesleki yönelimlerinin başarı özdenetim uyum ve istendik davranışlar arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak üniversite sınavına hazırlanan bir öğrencide değer tercihleri ile mesleki yönelimleri arasında ilişki olduğu saptanmıştır.

Araştırmada yer alan öğrencilerin 5'inin (%16.6) mesleki yönelimlerinde değişme yaşamadığı görüşmeler sonucu ortaya çıkmıştır. %16,6'lık bu kısmın babalarının sabit bir meslekte çalışmadığı serbest çalıştığı yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır. %83,3'lük kısım ise mesleki yönelimlerinde bu araştırma ile de okul-üniversite işbirliğinin mesleki yönelimleri belirlemede faydalı bir çalışma olduğu ortaya çıkmıştır. %83,3'lük kısmın annelerinin ve babalarının en az birinin yüksekokul ve üniversite mezunu olduğu görüşmeler sonucu ortaya çıkmıştır.

Beşinci alt amaca ilişkin bulgular:

5. “Araştırmaya katılan öğrenciler çalışma sonrası çevresi ile bilgi paylaşımı yapmış mıdır?” sorusunun bulguları aşağıda hem nicel hem de nitel şeklinde belirtilmiştir.

Tablo 14

Bilgi Paylaşımına Yönelik Bulgular

Değişken	N	%
Evet	29	96,6
Hayır	1	3,4
Toplam	30	100,0

Tablo 14 incelendiğinde büyük çoğunluk arkadaş çevresi ile paylaşımda bulunduğunu belirtmiştir. Aşağıda katılımcı görüşlerine yer verilmiştir.

K17: “Hem okulum da hem de diğer okullarda okuyan arkadaşlarla bu durumu paylaştım. Simülasyonu, refleksleri, okulun yemekhanesini ortamı paylaştım, tabii ne kadar etkili oldu bilemem. Benim düşüncemi soracak olursan her öğrencinin böyle bir çalışma içerisinde olması gerekir.”

K13: “Bu Araştırmaya katılamayan arkadaşlara paylaştınca, o hafta kimya öğretmenimiz su ürünleri fakültesin de deniz ürünleri ile ilgili bir gezi düzenlemişti. Bizim çalışmamıza katılamayan arkadaşlar üniversite gezisi için can atmaya başladılar. Hem sosyal ortamı hem kampüs ortamı hem de üniversiteyi merak ettiler.”

K15: “Orta öğretim kademesi bünyesinde ilk defa böyle farklı bir çalışma içerisine girdik. Aldığımız bu eğitimi hem sosyal medya da hem de okulun web

sitesinde paylaştık, yani sadece bizim okul değil bütün insanların görmesini sağladık.”

K8: “Arkadaş çevreme simülasyonu anlattığımda inanamadılar. Videoları ve çalışmadabulduğumuz süreç içerisinde yaşadığımız her anı fotoğraflarla gösterince etki biraz daha arttı. Kendi hocalarına da böyle bir çalışma yapmaları için rica edeceklerini söylediler.

K7: “Üniversiteye gittiğimiz günlerin ertesi günü okulda yaşadıklarımızı ve nasıl geçtiğini arkadaşlarla paylaşınca belli bir zaman sonra rahatsızlık duyduklarını fark ettim bunun nedeni olarak da çalışmaya katılamadıkları için üzüldüklerini düşünüyorum.”

K16: “Tıp fakültesinde okuyan ağabeyime simülasyonu ve derslerde yaşadığım farklı etkinlikleri anlatınca kendisi bile; bizim üniversite de bu tür bir eğitim verilmiyor paylaşımında bulundu. Bu durum daha sonra ağabeyimin tıp fakültesinde okuyan arkadaşlarına benim ona yolladığım video ve fotoğrafları göstermesi ve şaşkınlıkları farklı bir durumu ortaya çıkardı.”

Araştırmada yer alan öğrencilerin tamamı hem mühendislikte hem de tıpta yaşadığı izlenimleri çevresiyle paylaşma ihtiyacı duymaktadır. Yapılan görüşmelerde bu durumun araştırmaya katılan öğrencilerin üniversite gezisi adı altında ayrıac okul gezisi kapsamında farklı bir etkinlik içerisinde bulunmadığı yapılan görüşmelerde ortaya çıkmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma örneklemini oluşturan lise son sınıf öğrencilerinin okul-üniversite iş birliği ile mesleki yönelimlerinin incelenmesi ile ilgili alt amaçlara ait bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

5.1. SONUÇ

1. *“Hedeflediği bölümün dersine giren öğrenci motive olmuş mudur?”*

alt amacına göre yapılan görüşmeler sonucunda; öğrencilerin üniversiteyi kazanmadan hedeflediği bölümün derslerinde bulunması, derslerde öğrenci merkezli yapılan deney, simülasyon gibi çalışmalarda aktif olması öğrenciyi motive etmesinin yanı sıra üniversiteli olma heyecanı da yaşatması sebebiyle öğrencileri motive etmiştir.

Aynı zamanda üniversitede bulunan akademisyenlerin ve üniversite öğrencilerinin çalışmada bulunan öğrencilere karşı tavır ve davranışları öğrencilerdeki motivasyonu biraz daha artırmıştır.

2. *“Araştırmaya katılan öğrenci de hedefleri doğrultusunda farkındalık gözlemlenmiş midir?”* alt amacına uygun yapılan görüşmeler sonucunda; çalışmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin büyük çoğunluğu farkındalık yaşadığını belirtmiştir.

3. *“Araştırmaya katılan öğrencide katılmayan öğrenciye göre ders çalışma süresinde farklılık gözlemlenmiş midir?”* alt amacına uygun yapılan görüşmeler sonucunda; Araştırmaya katılan öğrencilerin motive olması kesinlikle biraz daha çalışmamı artırmam gerektiğini ve bu üniversite de olmasa bile başka bir üniversite de bu bölüme arzuladığı yarı yapılandırılmış görüşmelerde ortaya çıkmaktadır.

4. *“Araştırmaya katılan öğrencide mesleki yönelimlerinde değişme olmuş mudur?”* alt amacına uygun yapılan görüşmeler sonucunda öğrencilerin

yanıtları incelendiğinde, mesleki yönelimlerinde değişme olmadığı tam aksine motivesinin arttığı ve bunun sonucunda biraz daha fazla ders çalışması gerektiğini belirtmiştir. Küçük bir grupta ise mesleki yönelimlerinde değişme olmuştur.

Öğrenci makine mühendisliği isterken bu bölümün derslerine bu çalışma kapsamında girdikten sonra kendi araştırmalarının sonucunda nitel görüşme kapsamında edilen bulgulara elektrik elektronik bölümüne yönelmeye karar verdiğini ifade etmiştir.

5. “Araştırmaya katılan öğrenciler araştırma sonrası çevresi ile bilgi paylaşımı yapmış mıdır?” sorusunun bulgularına bakıldığında Araştırmaya katılan öğrencinin hem lise bünyesinde okul içi, hem de sosyal çevresinde yaşadıklarını anlatması çevresine de farklı bir anlam katmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu paylaşım yapmıştır. Aynı zamanda Araştırmaya katılmayan öğrenciler bir daha böyle bir çalışma olduğu zaman katılmak istediğini araştırmacı ile paylaşmıştır.

5.2.ÖNERİLER

1. Hedeflediği bölümün dersine giren öğrenci motive olmuş mudur?

Çalışmada bulunan öğrencilerin büyük çoğunluğu; bulgulara bakıldığında motive olduğunu ifade etmişlerdir. Motive olmalarını yapılan çalışmanın hangi değişkenlerinin daha önemli olduğu sorulduğunda şu şekilde belirtmişlerdir. Üniversite ortamı, öğrencinin derste aktif olduğu durumlar ve öğrencinin hedeflediği mesleğin dersinde olması görüşmeler sonucunda belirlenen etkenler arasındadır.

“Motive olma durumunun sürekli olması için ne yapılabilir?” sorusunu sorulduğunda yapılan bu çalışmanın devamlı olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Verilen cevaplar incelendiğinde bu çalışmanın sadece orta öğretimin son kademesinde olmaması 11. ve 12. sınıflarda yani öğrencinin alan seçimi yaptıktan sonraki süreçte belli aralıklarla olması önerilmektedir. Bu durumun öğrencinin motivesini artıracığı düşünülmektedir.

2. “Araştırmaya katılan öğrencide hedefleri doğrultusunda farkındalık gözlemlenmiş midir?” alt amacına göre elde edilen bulgular sonucunda öğrencilerin hedeflerini belirlemesi doğrultusunda farkındalık

yaratıldığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç doğrultusunda cevaplar incelendiğinde öğrencilerin üniversite de bu çalışma kapsamında girdiği derslerin teorik derslerden çok; deney ortamı simülasyon ortamı gibi öğrenci merkezli derslerde daha fazla farkındalık yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalarda farkındalığı artırmak için hem orta öğretim kademesindeki öğrencinin anlayacağı hem de öğrenci merkezli deney simülasyon gibi etkinliğin fazla olduğu derslere girmeleri önerilir.

3. “Araştırmaya katılan öğrencide katılmayan öğrenciye göre ders çalışma süresinde değişim gözlemlenmiş midir?” alt amacına göre elde edilen bulgular sonucunda öğrencilerin ders çalışma sürelerinde belirli bir değişim olduğu görülmüştür. Bu sonuç doğrultusunda Araştırmaya katılan öğrencilerin motive olması etkili olmuştur. Motive olan öğrencinin nitel görüşme bulguları incelendiğinde istediği mesleğin bölümünü kazanmak için ders çalışma süresini artırdığı ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda ders çalışma süresini üst seviyede tutmak için yapılan bu tür çalışmaların belli aralıklarla yapılması önerilmektedir.

4. “Araştırmaya katılan öğrenci de mesleki yönelimlerinde değişme olmuş mudur?” alt amacına göre elde edilen bulgular sonucunda Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu meslek seçimi kararında değişme yaşamadığını bu araştırma sayesinde mesleki yönelimlerinin karar aşamasında bireye yardımcı olduğunu; değişim yaşayanların ise zaten tam anlamı ile mesleki anlamda karar vermediği için sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir. Mesleki yönelimlerde ki bu değişme için; bu tür çalışmaların sadece son sınıf da değil de orta öğretimin belli kademelerinde yapılması önerilebilir.

5. “Araştırmaya katılan öğrenciler araştırma sonrası çevresi ile bilgi paylaşımı yapmış mıdır?” alt amacına göre elde edilen bulgular sonucunda tamamına yakını paylaşımda bulunmuştur. Bu sonuç doğrultusunda yapılacak paylaşımları hem fotoğraf hem de video olarak paylaşılması önerilir. Bu durumda gelmeyen, gelemeyen öğrencilerde biraz daha mesleki anlamda ilgi ve güdüleme oluşabil

KAYNAKLAR

- Abdal-Haqq, I. (1989). *The nature of professional development schools*. ERIC Clearinghouse. 4-89
- Akarsu, B. (2015). Hipotezlerin, değişkenlerin ve örneklemenin belirlenmesi. M. Metin (Ed.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 22-43). Ankara: Pegem Akademi.
- Akbaba, S. (1996). *Kendine uygun meslek seçmede farklı düzeylerde bulunan bireylerin uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi Yayınları.
- Akbaba, A. ve Ekeren F. (2014). İlkokullarda yönlendirme eğitiminin uygulanması ile ilgili ğretmen görüşleri (Van rneği). *The Journal of Academic Social Science Studies*. 30(1) 101-124.
- Akdemir, . (1987). *Lise ğrencilerinin başarı düzeylerinin meslek seçimine etkisi* (Yayınlanmamış bilim uzmanlığı tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Akyıldız, M. (2017). *Fen lisesi ğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin ve meslek tercihlerinin bulanık TOPSİS yöntemi ile incelenmesi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Altıntop, M (2015). *Ortaöğretim ğrencilerinde mesleki yönelim ve girişimcilik* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Anılan, H., emrek, F. ve Anagün, ř. S. (2008). Ortaöğretim ğrencilerinin meslek seçimi ve niversite tercihlerine ilişkin görüşleri (Eskişehir rneği). *e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences*, 3 (2), 238-249.
- Arslan, M.M. ve Kılıç, . (2000). Bazı Avrupa lkelerinde ve Türkiye’de zorunlu eğitimde yönlendirme çalışmalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. 148(1) 60-63.

- Atçakan Yavaşcağlu, A. (1998). *İlköğretim öğrencilerinin ikinci kademesinde görülmekte olan iş eğitimi (Ev ekonomisi) dersinin meslek seçimine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Atli, A. (2012). Lise öğrencilerinin mesleki değerlerinin incelenmesi (Doktora tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Ay, M. (2002). *Mesleki yönlendirme ilköğretim okulları sekizinci sınıf öğrencileri üzerine bir alan araştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bahar, H. H. (2002). Eğitim fakültesi, tıp fakültesi ve iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinin bazı sosyo-ekonomik özellikleri ile fakülte tercihleri arasındaki ilişki. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 125-144.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma* (7. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Baykan, Ö. (1998). *Lise öğrencilerinin mesleki yönelimleri ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Baymur, F. (1994). *Genel psikoloji* (13. Baskı) İstanbul: İnkilap Kitapevi.
- Bakırcıoğlu, R. (2005). *İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bakırcıoğlu, R. (1994). *Rehberlik ve psikolojik danışma* (4. Baskı). Ankara: Ankara Kitabevi.
- Beck, C., & Kosnik, C. (2002). Professors and the practicum: Involvement of university faculty in preservice practicum supervision. *Journal of teacher education*, 53(1), 6-19.
- Best, J. W. & Kahn, J. V. (1989). *Research in education*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Bolat, N. (2014). *Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinlikleri ile bağlanma stilleri ve cinsiyet rolü yönelimleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Büyükdag, Y. (2012). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin değer tercihleriyle mesleki yönelimleri arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans tezi).

- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (19. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Campbell, D.T. and Stanley, J.C. (1963). Experimental and Quasi-Experimental Designs for Research on Teaching. *Handbook of Research on Teaching* (ed. N. L. Gage) in. Chicago: RandMcNally, 1963.
- Can, H., Akgün, A. ve Kavuncubaşı, Ş. (1995). *Kamu ve özel kesimde personel yönetimi* (8. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Can, G. (1992). *Akademik başarısızlık ve önlenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üni. Yayınları.
- Coşkun, K. (2006). Genel liselerde mesleki rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Cüceloğlu, D. *İnsan ve davranışı* (1991). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Creswell, J. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Crocco, M. S., B. Faithfull, & S. Schwartz. (2003). Inquiring minds want to know: Action research at a New York city professional development school. *Journal of Teacher Education*, 54 (1), 19–30.
- Çınar, Ç. (2011). *Lise son sınıf öğrencilerinin meslek seçimi kararlarında benlik algısının önemi* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Çoban, A.E. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yordayıcı bazı değişkenlere göre belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 39-54.
- Çağlayan, N. (2011). *Bireysel ve takım sporu yapanlarla spor yapmayanların benlik saygısı puanlarının karşılaştırılması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Durmaz, M. (2008). *Meslek liselerinde tanıtım ve yönlendirme dersinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

- Elmacioğlu, T. (1998). *Başarıda aile faktörü* (1. Baskı). İstanbul: Ümit Kitabevi.
- Erkal, M. (1978). *Orta Teknik Eğitim Sanayi İlişkileri*. İstanbul: İstanbul Üni. İktisat Fakültesi Yayınları.
- Frey, W. G. A. (1962) *Öğrencilerin meslek gruplarına bağladıkları değerler*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Eğitim Araştırmaları ve Değerlendirme Merkezi.
- Gall, M.D., Gall, J.P. and Borg, W.R. (2003). *Educational research: An introduction (7th ed.)*. Boston: Allynand Bacon.
- Güven, M (2008). *Lise 9. Sınıf öğrencilerinin meslek alanlarına yönlendirilmede mesleki rehberliğin yeterlilik düzeyi ve yönlendirilme memnuniyeti* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Gülmez, I. (2014). Avrupa birliği ülkelerinde mesleki yönlendirmelerin incelenmesi. *Karamürsel Anadolu Lisesi Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 5(9), 93-129.
- Hamamcı, Z. (2005). *Çocuğunuzun meslek gelişimine nasıl yardımcı olabilirsiniz? Anne baba el kitabı* (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Iacovou, L., Shirland, L. & Thompson, R. (2004). Job selection preferences of business students. *Journal Of Applied Business Research*. 20(1), 87-98.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1989, Eylül). *Aile içi etkileşim ve çocuk gelişimi*. Türkiye’de çocuğun durumu, 1990’ların çocuk politikası kongresinde sunulan bildiri, Ankara.
- Karamustafa, M. (2000). *Lise 2’nci sınıf öğrencilerinin alanlarına göre, kişilik özellikleri, mesleki ilgileri ve akademik başarılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kepçeoğlu, M. (2004). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (11.Baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Kepir, D.D. (2011). *Üniversite adaylarında meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, mesleki olgunluk ve umut düzeyleri* (Yüksek Lisans tezi).<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Keser, A. (2002). Kariyer planlaması ne zaman başlar. *İş Yaşamı Dergisi*, 2, 20-21

- Kızıl, D. *Ortaöğretim kurumlarındaki rehber öğretmenlerin ve sınıf rehber öğretmenlerin sınıf içi rehberlik etkinlikleri ile ilgili görüşleri* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkeziadresinden> edinilmiştir.
- Koçak, M. ve Çobanoğulları, F. Alman eğitim sisteminde “realschule” olarak adlandırılan okullar. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(14), 163-174.
- Korkmaz, H. ve Kaptan, F. (2002). Fen eğitiminde proje tabanlı öğrenme yaklaşımının ilköğretim öğrencilerinin akademik başarı, akademik benlik kavramı ve çalışma sürelerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 91-97.
- Korkut-Owen, F. (2008). Meslek seçimi, önemi ve meslek seçimini etkileyen etmenler. R. Özyürek, (Ed.), *Kariyer Yolculuğu* (s. 11-46). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Kulaksızoğlu, A. (1999). *Ergenlik psikolojisi* (11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y., ve Bacanlı, F. (2005). *Lise öğrencileri için mesleki olgunluk ölçeği el kitabı* (5. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. (2009). *Meslek gelişimi ve danışmanlığı: meslek gelişimini etkileyen etmenler* (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları
- Kuzgun, Y. (2003). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2004). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2001). *Meslek seçimi* (1. Baskı). Ankara: Seha Yayıncılık
- Kuzgun, Y. (1991). *Rehberlik ve psikolojik danışma* (14. Baskı). Ankara: Nobel Akademi.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı F. (2005). *Lise öğrencileri için mesleki olgunluk ölçeği el kitabı*. Y. Kuzgun ve F. Bacanlı (Ed.), *rehberlik ve psikolojik danışmada*

kullanılan ölçme araçları ve programlar dizisi: PDR’de kullanılan ölçekler (1) (s. 109-140). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Levinson, E.M., Ohler, D.L., Caswell, S. & Kiewra, K. (1998). Six approaches to the assesment of career maturity. *Journal of Counselling and Development*, 76 (4), 475-482.

McKernan J. (1996). *Curriculum Action Research: A Handbook of Methods and Resources for the Reflective Practitioner, (2nd Edition)*. London: Kogan Page

Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis : an expanded sourcebook. (2nd Edition)*. Calif. : SAGE Publications.

Millî Eğitim Temel Kanunu. (2014). T.C. Resmî Gazete, 14574, 24 Haziran 1973.

Milli Eğitim Temel Kanunu(1973). T.C. Resmî Gazete, 14573, 24 Haziran 1973.

Morgan, C. T. (1992). *Temel psikolojiye giriş* (Çev. H. Arıcı vd.), Ankara: Eğitim.

Nelson –Jones, R. (1982). *Danışma psikolojisi kuramları* (Çev. F. Akkoyun) Ankara: Nobel.

Onur, B. (2004). *Gelişim psikolojisi* (6. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları

Orbay M., Özdoğan T., Öner F., Kara M. ve Gümüş S. (2003). Fen bilgisi laboratuvar uygulamaları I-II" dersinde karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 157.

Özer, G. (2009). *Öz-Belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri* (Yüksek Lisans tezi).

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.

Özerkan, K.N. (2004). *Spor psikolojisine giriş* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Özgüven, İ.E. (2012). *Bireyi tanıma teknikleri* (1. Baskı). İstanbul: Nobel Yayınları

Özgüven, İ.E. (2003). *Psikolojik testler* (14. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları

Özcan, A.O. (1985). *Ülkemiz için isabetli olabilecek bir mesleğe yöneltme Denemesi* (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları

- Özdemir, D. ve Göktaş, Y. (2012). Meslek yüksekokullarında insan kaynaklarının mesleki eğitim yoluyla geliştirilmesi öğretim programının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi, (Erzincan Üniversitesi Örneği). *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2 (2), 126-131.
- Patton, W. ve Creed, P. A. (2001). Developmental issues in career maturity and career decision status. *Journal of Quarterly Career Development*, 49, 336-351.
- Peters, J. (2002). University school collaboration: identifying faculty assumptions . *Journal of Asian-Pacific Teacher Education*, 30 (3), 229-242.
- Powell, D. F. ve Luzzo, D. A. (1998). Evaluating factors associated with the career maturity of high school students. *The Career Development Quarterly*, 47, 145-158.
- Robbins, S.P. (1994). *Örgütsel davranışın temelleri* (Çev. S.A. Öztürk) Eskişehir: ETAM
- Robson, C. (1995). *Real World Research: A resource for Social Scientists and Practitioner- Researchers*. Oxford: Blackwell.
- Salkind, N.J. (2008). *Statistics for people who (think they) hate statistics*, (3rd ed.).Thousand Oaks, CA: Sage Publications Ltd.
- Satan, A. (2014). Endüstri meslek lisesi son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk ile karar stratejileri arasındaki ilişkinin analizi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1-145.
- Savickas, M. L. (1984). Career maturity: The construct and its measurement. *Vocational Guidance Quarterly*, 32 (4), 222-231.
- Savickas, M. L. (1991). The meaning of work and love: career issues and interventions. *Career Development Quarterly*, 39, 315-324.
- Schack, G. D. (1999). Multiple roles and relationships of professional development school liaisons: The struggle for collegiality within hierarchical settings. *Peabody Journal of Education*, 74 (3-4), 306-309.
- Serin, G. (2002). *Fen eğitiminde laboratuvar*. Fen bilimleri eğitimi sempozyumunda sunulan bildiri, Maltepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İstanbul.

- Super, D. E. (1957). *The psychology of careers*. New York: Harper and Row.
- Super, D. E., Starishevsky, R., Matlin, N. ve Jordaen, J., P. (1963). *Career development: self-concept theory*. New York: College Entrance Examination Board
- Sürücü, A. ve Ünal, A. (2018). Öğrenci motivasyonunu artıran ve azaltan öğretmen davranışlarının incelenmesi. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 253-295.
- Şahin, N. F., Şahin B. ve Özmen H. (2000, Eylül). *Liselerde biyoloji öğretmenlerinin derslerini deneylerle işleyebilme ve laboratuvar kullanma olanaklarının araştırılması*. IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresinde sunulan bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara
- Tan, H. (1956). Ortaokul Öğrencilerinin meslek seçimi üzerine bir araştırma. *Köy ve Eğitim Dergisi*, 1(2), 1-40.
- Tan, H. (2000) *Psikolojik danışma ve rehberlik*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Tang, M., Pan, W. ve Newmeyer, MD (2008). Lise öğrencilerinin kariyer özelemlerini etkileyen faktörler. *Profesyonel Okul Danışmanlığı*.
<https://doi.org/10.1177/2156759X0801100502> adresinden edinilmiştir.
- Taş S. (2003). *Öğretmenlik mesleğine giriş* (1. Baskı). Ankara: Asil Yayınları.
- Telman, C. (2002). *Başarıya giden yolda meslek seçimi* (1. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Trubowitz, S., & Longo, P. (1997). *How It Works--Inside a School-College Collaboration. The Series on School Reform*. Newyork: Teachers College Press
- Turan, Ü. (2018) *Okulun ve ailenin öğrencilerin meslek seçimindeki rolü* (Yüksek Lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden edinilmiştir.
- Usluer, E. (1998). *Meslek inceleme kılavuzu* (1. Baskı). Ankara: Truva Kitabevi.
- Uzun, N. ve Sağlam, N. (2003). Orta öğretim biyoloji programında genetik konularının değerlendirilmesi ve öğrencilerin genetiğe karşı ilgisinin saptanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 129-136.

- Ülkü, S. (1976). Meslek seçimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 8 (4), 9-10.
- Veerle, G., & Karine, V. (2007). High school students' career decision-making process: Consequences for choice implementation in higher education. *Journal of Vocational Behavior*, 70 (2), 223-241.
- Vurucu, F. (2010). *Meslek lisesi öğrencilerinin meslek seçimi yeterliliği ve meslek seçimini etkileyen faktörler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1996). *Ana baba ve çocuk* (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (2003) *Eğitimde rehberlik hizmetleri: Gelişimsel yaklaşım* (28. Baskı). Ankara: Yaklaşım Yayınevi
- Yeşilyaprak, B., Güngör, A. ve Kurç, G. (1998). *Eğitsel ve mesleki rehberlik* (2. Baskı). Ankara: Varan Matbaacılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Watkins, C. (1989). *Learning from delayed awards* (Doctoral dissertation). Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/33784417_Learning_From_Delayed_Rewards
- Zeichner, K. (1992). Rethinking the practicum in the professional development school partnership. *Journal of Teacher education*, 43(4), 296-307.

Ek 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1)Cinsiyetiniz: Kız() Erkek()

2)Annenizin eğitim durumu: Okur-Yazar Değil() Okur Yazar() İlk Okul()
Ortaokul() Lise() Yüksek Okul() Üniversite() Lisans Üstü()

3)Annenizin mesleği: Ev hanımı () Mühendis () Doktor () Öğretmen () Avukat ()
Diğer()

4) Babanızın öğrenim durumu: Okur-Yazar Değil() Okur Yazar() İlk Okul()
Ortaokul() Lise() Yüksek Okul() Üniversite() Lisans Üstü()

5) Baba mesleği: Serbest meslek () Mühendis () Doktor () Öğretmen () Avukat ()
Diğer()

6) Ailenin aylık gelir düzeyi: 1000-1500 () 1600-2100() 2200- 2700 () 2800 ve üzeri()

7) Kardeş sayısı:

8) Ailede üniversite okuyan var mı? Evet () Hayır ()

YARI -YAPILANDIRMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Yapmak istediğin mesleğin ne olduğuna karar verdin mi? Neden bu meslek?
2. Meslek seçiminde okul rehberlik servisinin yardımcı olduğunu düşünüyor musun?
3. Mesleki ilgilerin herhangi bir envanterle belirlendi mi? (Kuder Mesleki İlgi Envanteri)
4. Öğretmenlerin meslek seçiminde etkisi var mı? Açıklar mısın?
5. Mesleklerle ilgili bilgin var mı?
6. Hiç üniversiteye meslek tanıtımlarına gittin mi? Merak ediyor musun?
7. Olmak istediğin meslekle ilgili fakülteadaki sınıfta bulunmak ister misin?

ÖZ GEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Cihat UNSUR		
Doğum Yeri ve Yılı			
Medeni Durumu			
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce/Zayıf		
Öğrenim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lisans	2005	2009	Selçuk Üniversitesi
Yüksek Lisans	2016		Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Doktora			
Çalıştığı Kurum (/lar)		Başlama - Ayrılma Yılı	
1.Çamlıhemşin Lisesi		2011	2015
2. Ardeşen İHL		2015	2018
3.Ardeşen Şehit Ömer HALİSDEMİR Fen Lisesi		2018	-
Katıldığı Proje, Toplantı ve seminerler	- Tübitak 4006 Bilim Fuarı Koordinatörü - Öğretmenlerimizle 2023 e projesi semineri - Proje Yazma Eğitimi Semineri - Proje Hazırlama Yöntem ve Uygulamaları Kursu - Fatih Projesi Etkileşimli Sınıf Yönetimi Kursu - Fatih Projesi Teknoloji Destekli Fizik Eğitici Eğitimi Kursu - Öğretmenlik ve Girişimcilik Eğitimi Semineri - Yönetim Becerileri ve Liderlik Konferansı - Arduino Uygulamaları (Temel Seviye) Kursu - Arduino Uygulamaları (İleri Seviye) Kursu - Robotik Kursu - Çalışanların Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Kursu - Oryantring Kursu - Satranç kursu - Yaratıcı Drama kursu		
Aldığı Ödüller	Teşekkür		
İletişim (eposta)	-		

Rize Millî Eğitim Müdürlüğü
ile
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Arasında
Eğitimde İş Birliği Protokolü

Amaç

Madde 1- Bu Protokolün amacı, Rize ilindeki fen liseleri, sosyal bilimler lisesi, proje imam hatip liseleri ve proje meslek lisesi öncelikli olmak üzere tüm liselerde eğitim hizmetlerinin niteliğinin artırılması amacıyla Rize Millî Eğitim Müdürlüğü ile Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamaktır. Protokol ile liselerde;

- a) Öğretmen ve öğrencilerin eğitim alanındaki yeni uygulamalar hakkında bilgilendirilmesi,
 - b) Öğretmenlerin bilim ve meslek insanı yetiştirme konusunda bilinçlendirilmesi,
 - c) Öğretmen ve öğrencilerin araştırma yöntemleri, proje yapma ve yürütmeye yönelik yeteneklerinin ortaya çıkarılması,
 - d) Eğitim programları, paneller, sempozyumlar, konferanslar, etkileşimli sergiler ve etkinlikler aracılığıyla öğretmen ve öğrencilerin buluşturulması,
 - e) Öğrencilerde hayat boyu sürecek bilimsel merak ve öğrenme isteğinin oluşturulması,
 - f) Mesleki alanda yetişmiş bireylerin bilimsel birikimlerinin paylaşarak toplumun yaşam kalitesini artırmaya yönelik yeni fikirler üretilmesine imkân sağlanması,
 - g) Araştırmacı, yenilikçi ve özgüven sahibi bireylerin yetiştiği bir bilgi toplumunun oluşmasına katkıda bulunulması,
- amaçlanmaktadır.

Kapsam

Madde 2- Bu protokol hükümleri, Rize Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ve özel tüm fen liseleri ve sosyal bilimler lisesi ile proje imam hatip liseleri ve proje meslek lisesi öncelikli olmak üzere tüm lise öğretmen ve öğrencilerinin, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi ile gerçekleştirecekleri uygulama ve etkinlikler ile bu etkinlikler çerçevesinde yapılacak iş ve işlemlere ilişkin esas ve usulleri kapsar.

Dayanak

Madde 3- Bu protokolün dayanağı; 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığı 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi, Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği ve Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Kariyer Geliştirme, Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği'nin 6'ncı maddesine göre hazırlanmıştır.

Taraflar

Madde 4- Bu protokolün tarafları; Rize Millî Eğitim Müdürlüğü ile Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'dir.

Tanımlar

Madde 5- Bu protokolde geçen;

- a) **Müdürlük:** Rize Millî Eğitim Müdürlüğü'nü,
- b) **Üniversite:** Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'ni,
- c) **Lise:** Rize Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ve özel fen liseleri, sosyal bilimler lisesi, proje imam hatip liseleri ve proje meslek lisesi öncelikli olmak üzere tüm liseleri

- d) **Öğretmen:** Rize Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ve özel fen liseleri, sosyal bilimler lisesi, proje imam hatip liseleri ve proje meslek lisesi öncelikli olmak üzere tüm liselerde görev yapan öğretmenleri,
- e) **Öğrenci:** Rize Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi ve özel fen liseleri, sosyal bilimler lisesi, proje imam hatip liseleri ve proje meslek lisesi öncelikli olmak üzere tüm lise öğrencilerini, ifade eder.

Tarafların Yükümlülükleri

Madde 6- Tarafların yükümlülükleri aşağıda belirtilmiştir.

6.1 Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi'nin yükümlülükleri:

- 6.1.1 Liseler tarafından il geneli veya okul içinde düzenlenecek olan sempozyum, panel, sergi, proje gibi etkinliklere akademik destek sağlamak,
- 6.1.2 Üniversitenin araştırma olanakları, laboratuvarları, kütüphane ve arşivlerinden lise öğretmen ve öğrencilerinin faydalanmasını sağlamak,
- 6.1.3 Araştırma yöntem ve teknikleri konusunda öğretmen ve öğrencilere eğitim desteği vermek,
- 6.1.4 Üniversitede yapılacak etkinlik ve faaliyetlerde öğretmen ve öğrencilerle birlikte yeni projeler geliştirmek,
- 6.1.5 Üniversiteyi ziyaret eden öğretmen ve öğrencilere üniversite faaliyetleri hakkında bilgilendirme yapmak,
- 6.1.6 Liselerde görev yapan öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkı sağlayacak seminerler düzenlemek,
- 6.1.7 Liselerde oluşturulacak danışma kurullarında üniversiteden ilgili bilim insanlarının görev almasını sağlamak,
- 6.1.8 Öğrencilere eğitim ve araştırma koçluğu yapmak üzere üniversiteden ilgili bilim insanlarının görev almasını sağlamak,
- 6.1.9 Lise öğretmen ve öğrencilerine yönelik olarak yürütülecek faaliyetleri üniversitenin web sayfasında yayımlamak,
- 6.1.10 Üniversiteyi, akademik bölümleri ve alana dair uygulamaları öğrencilere tanıtmak,
- 6.1.11 Öğretmen ve öğrencilerin üniversiteyi ziyaretleri sırasında gerekli tanıtım ve rehberlik hizmetlerini yapmak.

6.2 Rize Millî Eğitim Müdürlüğü'nün yükümlülükleri:

- 6.2.1 Protokol kapsamında yapılacak iş ve işlemlere ilişkin esas ve usulleri kapsayan bu protokolün duyurusunu yapmak,
- 6.2.2 Etkinlik ve faaliyetlere katılacak öğretmen ve öğrencilerin mevzuatına uygun olarak izin işlemlerinin mahallinde yapılmasını sağlamak,
- 6.2.3 Üniversiteye yapılacak gezi ve eğitim programlarına ilişkin öğrenci ve öğretmen katılımını teşvik etmek amacıyla gerekli duyuruları yapmak,
- 6.2.4 Müdürlük ile Üniversite tarafından oluşturulacak şartnameye göre lise öğrencileri arasında düzenlenecek olan her türlü yarışmanın duyurusunu yapmak.
- 6.2.5 Öğretmen ve öğrencilerin üniversiteyi ziyaret etmelerini, ortak etkinlikler düzenlenmesini koordine etmek.

6.3 Liselerin yükümlülükleri:

- 6.3.1 Üniversitede yapılacak seminerlere katılacak lise öğretmenlerinin belirlenmesini sağlamak,

- 6.3.2 Her bir lise kendi alanlarında olmak üzere her yıl Üniversite tarafından akademik destekli araştırma ve proje yarışmaları düzenlemek,

6.4 Ortak yükümlülükler:

- 6.4.1 Müdürlük ile Üniversite tarafından oluşturulacak şartnameye göre lise öğrencileri arasında araştırma proje, şiir, kompozisyon, deneme, hikâye, anı, makale yazma vb. yarışmalar düzenlemek, ödül törenlerine kamuoyunun katılımını sağlamak, dereceye giren ve yarışmaya katılan eserler arasından taraflarca belirlenenleri kitap halinde yayımlamak,
- 6.4.2 Taraflarca belirlenen konularda yönetici-öğretmen gelişimine ve müfredata yönelik araştırmalar yapmak
- 6.4.3 Protokol kapsamındaki etkinlikler ile etkinliklerin yerine getirilmesine ilişkin iş ve işlemlere ait yazıları ilgili birimlerine göndermek,
- 6.4.4 Taraflarca belirlenecek birer yetkili ile bu protokol hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilmesi planlanan faaliyetlerin koordinasyonu, yürütülmesi ve izlenmesini sağlamak,
- 6.4.5 Lise yönetici ve öğretmenlerinin mesleki gelişimlerine katkı sağlayacak çalıştay, seminer ve faaliyetleri planlamak,
- 6.4.6 Lise öğretmen ve öğrencilerinin yabancı dil bilgilerinin geliştirilmesine yönelik taraflarca belirlenecek etkinlik, yarışma, seminer ve faaliyetleri düzenlemek.
- 6.4.7 Bu Protokolde belirtilen iş ve işlemler ile ilgili olarak doğacak masraf, gider ve sair maddi hususlar, her bir tarafın yükümlülüğü de dikkate alınmak suretiyle taraflarca varılacak mutabakat çerçevesinde karşılanacaktır.

Uyuşmazlıkların Çözümü:

Madde 7- Bu protokolün uygulanmasından doğabilecek uyuşmazlıklar öncelikle Müdürlük ile Üniversite yetkililerinin karşılıklı görüşmesi ile iyi niyet çerçevesinde çözülür.

Yürürlük Süresi ve Sona Erdirme:

Madde 8- Yürürlük süresi ve sona erdirmeye

- 8.1 Bu protokol, imza tarihinden itibaren yürürlüğe girer ve süresi 4 (dört) yıldır.
- 8.2 Taraflar, 30 (otuz) gün önceden herhangi bir gerekçe belirtmeksizin karşı tarafa yazılı olarak bildirimde bulunmak şartıyla tek tarafı veya karşılıklı olarak protokolü sona erdirebilirler.
- 8.3 İşbu Protokolün taraflarca imzalandığı tarih itibarıyla, taraflar arasında daha önce imzalanan protokoller kendiliğinden mülga olur.

Protokolde Değişiklik ve İlaveler

Madde 9- Taraflar karşılıklı olarak anlaşmak suretiyle ek bir protokol ile protokolde değişiklik ve ilaveler yapabilirler.

Diğer Hususlar

Madde 10- Bu protokol 10 (on) madde ve 3 (üç) sayfadan ibaret olup, 2 (iki) nüsha olarak hazırlanmış ve taraflarca 06/02/2019 tarihinde imzalanmıştır

T.C.
RİZE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 57774812-42-E.6710279
Konu : Tez Çalışması İzni

02.04.2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının
21.03.2019 tarihli ve 617 sayılı yazısı.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Ortak Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Cihat UNSUR'un, "Okul Üniversitesi İşbirliği ile Lise Son Sınıf Öğrencileri Mesleki Yönelimlerini Belirlenmesi" adlı tezli yüksek lisans çalışması kapsamında, ekte sunulan ölçme aracını 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında, ilimiz Ardeşen ilçesi Ardeşen Şehit Ömer Halisdemir Fen Lisesinde eğitim görmekte olan 12.sınıf öğrencilerine uygulama isteği, ilgi yazıda belirtilmektedir.

Söz konusu ölçme aracının 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında, ilimiz Ardeşen ilçesi Ardeşen Şehit Ömer Halisdemir Fen Lisesi 12. sınıf öğrencilerine uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Selçuk TORPİL
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR
02.04.2019

Yaşar KOÇAK
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü